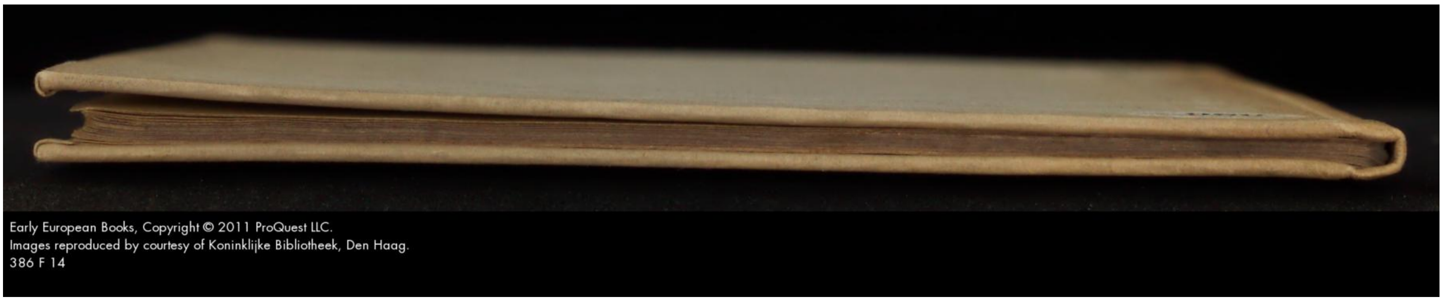
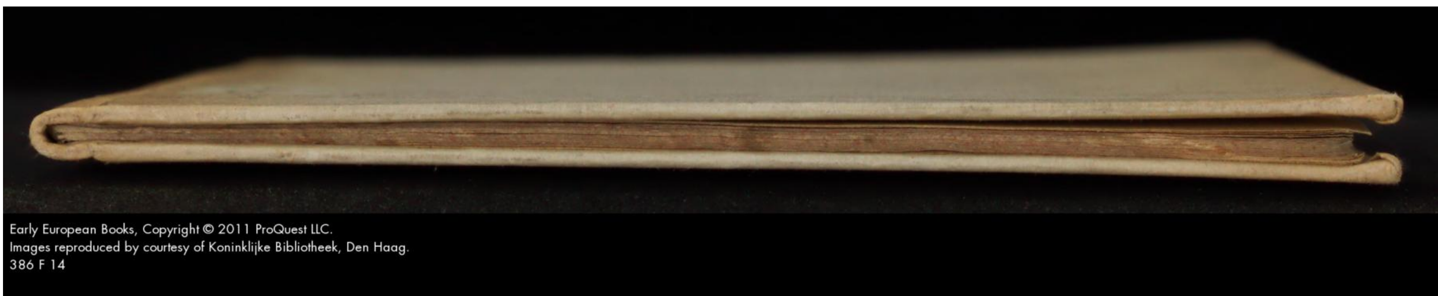

G 2

DISSERTATIO THEOLOGICA DE
Communione Christianorum, Externâ Hypotheticâ:

QUAM,

Ope Divinæ Gratiæ,

SUB PRÆSIDIO

CAMPEGII VITRINGA,

Theol. & Histor. Sacræ Professoris,

Publicè defendet

MAURITIUS STANSIUS,

Frisius.

A. D. XXXI. Maji cIↄ Iↄ cc. horis matutinis.

FRANEQUERÆ,

Apud JOHANNEM GYZELAAR, Illustrium Frisiæ Ordinum atque Eorundem Academiæ Typographum Ordinarium, MDCC.

23

AMPLISSIMO GRAVISSIMOQUE

VIRO,

D. THEODORO STANSIO,

AD PRÆPOTENTIUM ET ILLUSTRIUM FRISIÆ ORDINUM NOVEM-VIRORUM CONSESSUM DELEGATO, VARIORUMQUE HONORUM AMPLITUDINE CONSPICUO; LITERARUM ET LITERATORUM AMATORI; PATRUO SUO AMANTISSIMO, OMNI OBSEQUII GENERE AD ROGUM VENERANDO, COLENDO.

NEC NON

PLURIMUM REVERENDO, DOCTISSIMOQUE

VIRO,

D. ARNOLDO LANDREBEN,

DIVINORUM MYSTERIORUM IN ECCLESIA FRANEQUERANA DISPENSATORI FIDELISSIMO, SACRARUM LITERARUM INTERPRETI ACUTISSIMO; AFFINITATIS VINCULO SIBI CONJUNCTO, NUNQUAM NON HONORANDO.

DISPUTATIONEM HANC, EA QUA PAR EST ANIMI SUBMISSIONE AC REVERENTIA OFFERT ET INSCRIBIT

MAURITIUS STANSIUS,
RESPONDENS.

DISSERTATIO *THEOLOGICA* *DE* Communione Credentium Externâ Hypotheticâ, ejusque Consequentibus.

I.

Magnæ haud dubiè res est utilitatis & momenti, probè perspectam habere naturam *Ecclesiæ*, sive *Societatis* aut *Communionis Populi Christiani*; quippe quæ neglecta longam sæpè post se traxit malorum seriem. Est equidem de hoc argumento multis actum disputatumque, à quo tempore Christus Populum habuit in mundo: sed non ab omnibus æquè feliciter, & pro rei merito. Confuderunt multi, qui hanc materiam tractarunt, *Communionem* Christianorum EXTERNAM cum INTERNA, eamque statuerunt ABSOLUTAM, sivè potius *absolutè* & *ἁπλῶς* consideraruntt, quam statuere debuissent HYPOTHETICAM & *σχετικήν*. utique, si fortè rem ipsam non adeò perceptu difficilem hic tenuerint, (ut negare nolim, Augustinum in variis Libris, quos edidit adversus *Donatistas*, aliquid illius vidisse:) discrimen tamen notabile, quod inter *Externam* & *Internam*, & *illam* quidem *Absolutam* & *Hypotheticam* Credentium *Communio-*

munionem intercedit, non satis clarè demonstrarunt & explicuerunt.

II. Inde verò, Boni! quot non in Christianismo paradoxa, absurda, & ἀνακόλουθα? Qui Donati partes olim in Africâ sectabantur, pertinaciter contendebant, se solos veros esse Christianos, *veram Ecclesiam*, & *Populum Christi:* reliquos autem omnes Christiani nominis homines in *Africâ* non tantum sed & per totum Orbem terrarum diffusos, quos suâ excludebant communione, simul suo quodam præjudicio excludebant spe æternæ salutis. Miltiadem, Ambrosium, Augustinum, aliosque iis similes, doctrinâ, zelo, & sanctimoniâ vitæ claros Viros, pro membris veræ Ecclesiæ non habebant *Donatistæ*, sive potius, *Donatiani*, (ut Cresconius Grammaticus illius sectæ homo Augustinum loqui docuit:) & verè existimabant, neminem ex Christianis illius temporis, quotquot à suâ communione secreti erant, sperare posse æternam salutem, nisi in ipsorum Conventibus *per baptismum* de novo Christianis adscriberentur. Idem ferè Ecclesiæ Pontificiæ judicium est de Protestantibus. Desperant illi de salute omnium Christianæ professionis hominum, qui externam Romanæ Ecclesiæ & illius sacrorum communionem refugiunt. Protestantium quidem, in varias partes distractorum, passim mitior est sententia de iis cum quibus externam mysteriorum Religionis Communionem non colunt: nec tamen *ad speciem* minus paradoxa. Non negabunt illi, (utique non agent id, qui inter illos moderatioris sunt ingenii:) posse æternam salutem obtineri in illorum Christianorum Communione & Conventibus, cum quibus externum sacrorum commercium non habent: nec audebunt etiam asserere, in ipsâ quoque Ecclesiâ Romanâ nullos habere Christum, qui inter membra *corporis* ejus *mystici*, hoc est, *veræ Ecclesiæ* referendi sint. Sacra tamen inter

inter eos nihilominus, ut *externè* celebrantur, ſunt & manent diviſa. Ut enim nos in externam ſacrorum communionem non facilè recipiemus Romanæ profeſſionis hominem, qui Pontificiæ Eccleſiæ erroribus & ſuperſtitioni publicè non renunciavit: ſic Proteſtantes, qui Auguſtanæ Confeſſioni ſubſcripſerunt, non facilè teſſeras amicitiæ & fraternitatis Chriſtianæ cum iis communicabunt Proteſtantibus, qui ſententiis de Cœnâ Domini aliiſque quibuſdam Doctrinæ Chriſtianæ Dogmatis ab ipſis diſſident. quod, ut dixi, *ad primam ſpeciem*, paradoxum videtur. Cum enim externa Chriſtianorum Communio ſit veluti ſymbolum & repræſentamen quoddam Communionis eorum internæ & myſticæ: quid fugiunt Chriſtiani eorum Communionem *externam*, cum quibus fortè *internè* & *myſticè* tanquam unius Corporis ſpiritualis membra uniti ſunt Chriſto tanquam Capiti? Statutum itaque nobis eſt de hac re, quæ hactenus non ſatis videtur explicita, utique multis non intellecta, ſententiam noſtram proferre, & diſcrimen, quod inter *Chriſtianorum Communionem Externam* & *Internam*, *Abſolutam* & *Hypotheticam*, intercedit, quâ poterimus perſpicuitate exponere. quod ut, ſecundùm vota noſtra, ordine & feliciter fiat, *notiones prius ſunt explicandæ*, quibus Quæſitum in hac Diſſertatione diſcutiendum, conſtat; deinde *ſententia noſtra* de hoc argumento *proponenda*, tractanda, & ritè *adſtruenda erit.* Notiones autem, quas in hoc quæſito diſputando neceſſe habebimus adhibere, ſunt, *Chriſtiani*, eorumque *Communio*, *Interna* & *Externa*, *Abſoluta* & *Hypothetica*, ordine nunc declarandæ.

III. Christiani ſunt & dicuntur omnes qui Chriſto Jeſu nomen dederunt, eumque profitentur & colunt tanquam *verum Meſſiam*, Patribus promiſſum, *unctionis* Chriſti *ſpiritualis* & myſticæ per ejus Spiritum participes.

Eſt igitur id nomen ſectæ in negotio Religionis, quod duas infert conditiones, FIDEM ANIMI, & PROFESSIONEM ORIS. Has qui implet & præſtat, *Chriſtianus* eſt. Qui † *ore ſuo Dominum Jeſum profitetur*, hoc eſt, Chriſtum Jeſum profitendo caſtos præfert & Chriſtiano nomini ac fidei congruos mores; & *animo ſuo credit, Deum illum ſuſcitaſſe ex mortuis*, hoc eſt, qui à *Spiritu Sancto illuminatus* atque *affectus* ſincerâ ac rationali fide amplectitur Doctrinam Evangelii de Chriſto Jeſu per potentiam Patris ex mortuis ſuſcitato; quod Religionis Chriſtianæ Dogma alia omnia de Chriſto Jeſu ad ſalutem credenda ſupponit aut involvit: *is σωθήσεται* SERVABITUR. is verè *Chriſtianus* eſt, & per fidem in Chriſtum perducetur ad ſtatum gloriæ ac beatitatis ſempiternæ in ipſius communione. Theodoretus: * *Χριςιανοὶ γὰρ παρὰ πάντων καλȣ͂νται, οἵτε διὰ τȣ͂ παναγίȣ βαπτίσματος τὸν Χριςὸν ἐνδυσάμενοι.*

IV. Inter hos Chriſtianos eſt COMMUNIO: per quam intelligimus *Relativum* illud *Conſequens Status Chriſtianorum*, quo qui Chriſti Jeſu diſciplinam amplectuntur homines commercium aliquod (quod cujuſmodi ſit, mox definietur:) inter ſe habent & colunt. Illius *Communionis* clara eſt mentio in Sacris Literis. Utique Johannes Apoſtolus, poſtquam dixiſſet, Chriſtianos omnes *communionem habere cum Deo in Chriſto*, exertè docet eoſdem quoque *communionem inter ſe* habere: † *Quod ſi in luce ambulamus*, ait, *ſicut ipſe eſt in luce*, *κοινωνίαν ἔχομεν μετ᾽ ἀλλήλων* COMMUNIONEM HABEMUS INTER NOS MUTUAM. Nihil in hanc rem clarius doctrinâ Pauli. In *priore* ſuâ *Epiſtolâ* ad Corinthios tradit, Credentes omnes, cujuſcunque ſint conditionis, in *unum corpus*, unam coaluiſſe ſocietatem. * *Etenim*, inquit, *per unum Spiritum nos omnes in* UNUM

COR-

†Rom. x. 9. * In Cap. LXII Jeſ. p. 174. † 1 Joh. 1, 7.
* 1 Cor. XII. 13. 14.

CORPUS *baptizati sumus, & Judæi & Græci, & servi & liberi.* cui comparationi illustrandæ in sequentibus inhæret. In *posteriore* autem ad eos *Epistolâ* dissuadet connubium cum *Non-credentibus*, hoc usus argumento, quod inter Credentes & Non-credentes nulla sit proportio; proin *communio* inter eos non possit constare. quam hoc ipso manifestè supponit dari inter Credentes. Sic habent verba Apostoli: † *Ne impari jugo copulamini cum Non-credentibus. quodnam enim consortium est Justitiæ cum iniquitate? & quæ* COMMUNIO LUCI CUM TENEBRIS? *Et quæ concordia Christo cum Belial?* ἢ τίς μερὶς πιςῷ μετὰ ἀπίςȣ *aut quæ pars communionis Credentis cum Non-credente?* h. e. quæ inter eos conjunctio, & quodnam conjunctionis fundamentum? * Phrasis est petita ex Scriptis V. T. Datur igitur *Communio* aliqua *inter Credentes.* Imo sanè datur. Qui enim fieri possit, ut qui communes inter se habent res plures & præstantissimas: qui in eundem credunt Servatorem, eandem sperant salutem, eadem participant dona gratiæ, ab eodem animantur & perficiuntur Spiritu, & in eandem omnes adsciti sunt familiam; quibus est † εἷς κύριος, μία πίςις, καὶ ἓν βάπτισμα, ut cum Apostolo loquar; sive, qui *sunt unius spei, voti, & disciplinæ*, quæ * Tertulliani phrasis est: inter eos non vigeat *communio?* Quare utiquè rectè & sanè in Symbolo Apostolico, sive potius Ecclesiæ Romanæ, ut posterioribus Christianismi seculis editum est, docemur credere COMMUNIONEM SANCTORUM. Et in illum sensum † Cyprianus: *Ecclesiæ* UNITATEM *qui non tenet, tenere se fidem credit?*

V. Sed cum *Communionis* notio sit πολύσημος, & varia possit significare, ut nimirum varia dantur *Communionis*

 gene-

† 2 Cor. VI. 14. * 2 Sam. XX. 1. 1 Reg. XII. 16. † Ephes. IV. 5. * Ad Uxor. Lib. II. Cap. IX. † De *Simplic. Præl.* sive de *Unit. Eccl.* p. m. 164.

genera; tum etiam *Communio* ipsa, qualiscunque illa sit, diversis modis exerceri: ad rem præsentem faciet ut hanc *Communionem Credentium in Christum* secundùm varios hujus notionis usus accuratius tum definiamus tum declaremus.

VI. *Communionem* in genere non malè quis dixerit *Statum duorum aut plurium in se mutuò relativum, quo qualemcunque rem inter se communem habent. Communio* ipsa est σχετικόν τι *Relativum quid*, sive, ut Aristotelis dictione utar, ἐκ τῶν πρός τι. Illius *Subjectum* est *Res* ipsa, quæ communis esse statuitur. *Fundamentum;* caussa, ratio, aut qualecunque jus, unde communitas illa oritur. *Terminus* qui dicitur, ipsæ illæ Personæ, duæ aut plures, inter quas communio illa constat.

VII. Videtur autem omnis *Communio*, quæ varii admodum generis est, commodè distingui posse in *Passivam* & *Activam*. Passiva mihi dicitur quæ simpliciter consistit communi possessione hujus vel illius rei, absque quo per communionem illam possessores obligentur ad mutua quædam officia vi illius communitatis observanda: qualis est communio illorum qui ad mensam eodem gaudent cibo, aut liberorum familias, quibus communis est erciscunda hæreditas. Activam appello, quæ ejusdem communitatis socios simul obligat ad *Actus*, sive potius *Officia* quædam, vi illius Communionis sibi mutuò præstanda: qualis est communio Civium, unam facientium Civitatem & Rempublicam, qui cum unis iisdemque in Civitate gaudeant beneficiis & prærogativis, simul ex mutuâ confœderatione & consensu per Leges obligantur ad varia officia pro vario quo sunt gradu aut dignitate commodo publico impendenda ad totius Civitatis salutem. *Leges* enim, quæ officia cuique in Civitate

te diſtribuunt, verè ſunt † Fundamentum Societatis Civilis.

VIII. Utriuſque generis illam tam *Activam* quam *Paſſivam Communionem* rurſus contemplari licet, vel ut *Internam* vel *Externam*, vel denique *generis mixti*, ex *Internâ* & *Externâ* compoſitam. *Internam* voco quæ eſt bonorum Spiritualium, aut quæ affectu animi conſtat: *Externa*, quæ Auguſtino *Corporalis Communio* dicitur, *bonorum* eſt Corporalium, vel *Ritibus* aut *Officiis Externis*, abſolvitur. Mixti generis illa ex utrâque componitur: ut facilè quiſque per ſe ex ipſa hac appellatione colligat.

IX. Quæ jam ſi referamus ad *Communionem* illam, quam Credentes inter ſe colunt & exercent, deprehendemus ſingula hæc, quæ modò notavimus, in eâ obtinere. Et *primò* quidem nemo neget, *Communionem Credentium* eſſe *Paſſivam*, quatenus eorum ad varias res una eademque relatio, & plurium bonorum communis poſſeſſio eſt ex eodem jure ſive titulo. Communis eſt omnibus Chriſtianis Religionis DOCTRINA, quâ inſtituuntur Deum Patrem, Filium, & Spiritum S. venerari ut auctorem æternæ ſalutis homini miſero ex merâ liberalitate decretæ, iidemque impetrandæ per obedientiam Filii Dei, Chriſti Jeſu, & ad ſententiam Dei Patris applicandæ per gratiam Spiritus Sancti. Idem iis eſt ſanę Doctrinę PRINCIPIUM, Codex Librorum Veteris & Novi Teſtamenti, ſic dictus. Eadem proin FIDES, & cum Fide χαρίσματα, Scientię, Sapientiæ, Σωφροσύνης, Reverentię Dei, & qualiumcunque Virtutum Chriſtianarum. Inde

† Livius de Romulo, Lib. I. Cap. VIII. *Rebus Divinis ritè perpetratis, vocatâque ad concilium multitudine*, QUÆ COALESCERE IN UNIUS POPULI CORPUS NULLA RE, PRÆTERQUAM LEGIBUS, POTERAT, JURA DEDIT.

Indę communia ipſis Beneficia Gratię, *Juſtitiæ*, *Libertatis*, *Sanctimoniæ*, & *Conſervationis*. Eadem SPES *magnæ* * *ſalutis μετὰ δόξης αἰωνίȣ*. Tandem, cum Doctrinæ Religionis ipſa reſpondere debeat Religio; idem Chriſtianis omnibus eſt CULTUS Dei in Chriſto, tam Privatus quam Publicus, ejuſque Symbola, quę SACRAMENTA appellamus. † Pauli verba: *Per* UNUM SPIRITUM *nos omnes in unum Corpus* BAPTIZATI SUMUS, *& Judæi*, *& Græci*, *& ſervi*, *& liberi*, *& omnes* POTI SUMUS *in eundem Spiritum*. h. e. ut eadem Spiritus Dona & Operationes participaremus.

X. Quandoquidem verò *Communio Credentium*, quam cum Deo in Chriſto & *inter ſe* habent, eſt *Fœderalis*, ſive *Confœderationis*: nemo dubitet, eandem quoque eſſe *Activam*, h. e. Chriſtianos vi illius Communionis obligari ad officia quædam mutuò ſibi exhibenda in totius communitatis, ſive Societatis, commodum. Chriſtiani conſtituunt *Civitatem* quandam, quam Paulus vocat * πόλιν Θεȣ̃ ζῶντος *Civitatem Dei viventis*; † Εκκλησίαν, ſive *Populum* inter ſe devinctum & coactum in *Cœtum*; unum * Σῶμα *Corpus*, quod ex multis compoſitum eſt membris; † πλῆθος πιςευόντων, *Multitudinem Credentium* in comitia conſcriptam. qui πολλοὶ *multi* faciunt ἓν σῶμα UNUM CORPUS, cujus Caput eſt Chriſtus, ſecundum Apoſtoli dictum: Ἓν σῶμα οἱ πολλοί ἐσμεν UNUM CORPUS MULTI SUMUS. Cum verò Vinculum & Fundamentum omnis Societatis ſint LEGES, per quas plures *libero conſenſu* in unum *Corpus* compinguntur & coaleſcunt; Leges autem *Vinculum* ſint Societatis, quatenus cuique Societatis membro *officia* imperant, in totius Communitatis ſalutem obſervanda: ſic ſanè Chriſtiani *Legibus*, ſibi à Chriſto Prin-

cipe

*2 Tim. II. 10. †1 Cor. XII. 13. *Hebr. XII. 22. †1 Tim. III. 15. *1 Cor. XII. 12. †Act. IV. 32.

cipe, Rege, & Imperatore suo, præscriptis, devincti obstrictique sunt ad qualiacunque officia *charitatis* sibi invicem exhibenda ad promovendam universorum & singulorum Civitatis membrorum maximam utilitatem. Sic ubique docet in Epistolis suis Paulus. † *Ne sua*, ait, *quisque spectetis, sed etiam quæ sunt aliorum.* Et quidem cum in Civitate Christianâ Princeps Credentium Christus non communia tantum omnibus, sed & peculiaria quædam privis dispenset officia & munia, iisque respondentia *χαρίσματα*: Communionis sanctorum est, ut *singuli* quoque *quæ acceperunt dona in commune commodum promptè & alacriter conferant:* quomodo ferè Catechistæ Heidelbergenses suam de hoc argumento exponunt sententiam. Sic Paulus, * ad Ephesios. *Is igitur* (Christus:) *dedit alios quidem Apostolos; alios verò Prophetas, alios autem Evangelistas, Pastores, & Doctores, ad concinnationem sanctorum, ad opus ministerii, εἰς οἰκοδομὴν τȣ̃ σώματος τȣ̃ Χριςȣ̃* AD ÆDIFICATIONEM CORPORIS CHRISTI.

XI. *Utraque* autem hæc *Communio*, quæ inter Christianos homines intercedit, quà *Passiva* quà *Activa*, non tantum est *Interna*, quæ dicitur, & *spiritualis*, sed & *externa. Internam* utrobique & *mysticam* esse Credentium Communionem tam Activam quam Passivam, nemo dubitat. Beneficia enim Gratiæ, quæ in Communione Passivâ participant, sunt spiritualia, & respiciunt hominem, ut mysticè unitus est Christo. Fides autem, quę omni Communioni Activę instar basis substrata est, & *affectus* animi quo Credentes feruntur in consortes ejusdem Fidei, est *μυςικόν τι* & *spirituale.* Quæ tamen eadem *Activa* Credentium Communio est *Externa*, quatenus Affectus animi, quo Christiani in se mutuò feruntur,

 ipso

† Phil. II. 3. * Ephes. IV. 11. 12.

ipſo opere & officio externo demonſtratur. Fratres in publico Cœtu docere, exhortari, arguere, eorumque quolibet caſu providere neceſſitatibus; tum quoque eos per diſciplinam ſacram coërcere & caſtigare, & pœnitentiæ Leges iis præſcribere: non eſt merè μυςικὸν, ſed *externum* quoque, &, ſano ſenſu, *corporale*. Exercitia enim hæc non terminantur operationibus mentis, ſed inſtrumento corporis peraguntur, & exterioribus noſtris ſenſibus hauriuntur. cujus generis res vocare ſolemus *externas* & *corporales*, etiamſi vel maximè ſubſtratum ſibi habeant Fundamentum *ſpirituale*.

XII. De *Paſſivâ* majore jure quis ambigat, num quoque *externa* dici poſſit. Beneficia enim Gratiæ, quorum μετοχὴ Credentes inter ſe conſtringit, merè ſunt *ſpiritualia*, & unicè reſpiciunt τὸν ἔσω ἄνθρωπον. Sano tamen ſenſu *Paſſivam* quoque Credentium *Communionem* dicere audemus *Externam*, eamque diſtinguemus in VERAM ac *Propriam*, & FIGURATAM *ac Symbolicam*.

XIII. VERAM & *Propriam Communionem Paſſivam Externam* Credentes inter ſe colunt, quoties in Cœtu participant Lectionem Verbi Divini Publicè factam, Conciones & Exhortationes ad explicandam Religionis Doctrinam aut emendandos mores à Præfectis Eccleſiæ habitas, & Cantum quoque Divinis laudibus prædicandis conſecratum. Utique ubi in Cœtu Publicè celebrantur ſacra, Credentes *paſſivè* veniunt in communionem eorundem *bonorum*; quæ quatenus exterioribus excipiuntur ſenſibus, *externa* appellari debent.

XIV. *Symbolicam* & *Figuratam* Communionem *paſſivè* inter ſe colunt Credentes in publico & ſolenni uſu Sacramentorum Gratiæ, *Baptizmi & Cœnæ Domini*. Sub hiſce enim ſymbolis & figuris Dominus clariſſimè repræſentavit, habere Credentes partem ſingulos ſuam de iiſdem

dem beneficiis Gratiæ, & hoc argumento illos validissimè obligari ad arctissimum interioris & fraternæ amicitiæ commercium. Ubi enim videmus, plures eandem Religionis Doctrinam profitentes *unâ* eademque mergi *aquâ*, & jam veluti mersos & necatos, emergere rursus, & tanquam ex morte suscitatos ad novam lucem vitamque prodire: quid ea res aliud evidentius ad mentem meam referat, quam Credentes ejusdem *Mortis* & *Vitæ* virtute communionis, quam cum Christo Jesu colunt & profitentur, participes esse? Quando rursus ipsi illi Christianæ professiones homines ad *eandem mensam* eundem participant *cibum & potum*, tanquam vitę suę spiritualis symbolica alimenta: quis non mox in hanc veniat cogitationem, illos eandem agnoscere vitę suę spiritualis caussam, *obedientiam Christi*, & hac ipsâ communione consociari ad mutua sinceræ charitatis officia? Sic utique Paulus * omnes in Christum Credentes *baptizari* ait *εἰς ἓν σῶμα in unum corpus*, & *potari εἰς ἓν πνεῦμα in unum spiritum.*

XV. Facilè tamen quisque mihi concesserit, *Communionem Credentium Passivam Externam* multò clarius *κατὰ τύπον καὶ σύμβολον* exhiberi in *Sacramento Dominicæ Cœnæ*, quam *Baptizmi*. Cœna enim Sacramentalis directè in eum finem à Domino instituta est, ut instar clarissimę figurę & picturę in imagine exhiberet *Communionem*, quam Christiani inter se & cum Christo colunt in statu Gratiæ, & olim longè perfectiore modo colent in statu consummato futurę Glorię. quę caussa jam & certissima ratio est, quod ipsi *Sanctæ Cœnæ* tam vetere Ecclesię phrasi, petitâ † ex *priore* Pauli ad Corinthios Epistolâ, quam ex usu Ecclesiæ nostri temporis adhæserit nomen * *Commu-*

* 1 Cor. XII. 13. † 1 Cor. IX. 16. * Joh. Damascenus *Orthod. Fid. Lib.* IV. Cap. XIV. Κοινωνία λέγεταί τε καὶ ἔστιν ἀληθῶς COMMUNIO *dicitur* (Sancta Cœna) *& verè est, quia per eam Christo*

munionis, **de Communie:** locis dudum ab aliis obſervatis. Nec diſſimulem tamen, Gabrielem Albaſpinæum, Aurelianenſem Epiſcopum, *Eccleſiæ Rituum* ex Uſſerii teſtimonio *ſcientisſimum*, in *Obſervationum* ſuarum *Libris* datâ operâ eviciſſe, primis Chriſtianiſmi purioris ſeculis *Communionis* vocabulum in *Canonibus* Conciliorum paſſim longè latiore ſenſu acceptum eſſe pro omni qualicunque *Communione Externâ* tam Paſſivâ quam Activâ, quam nos in ſuperioribus deſcripſimus: quin ſæpè uſu venire, ut in *Conciliorum* Antiquorum *Canonibus* ſub notione *Communionis* in re ſacrâ prorſus non intelligatur *Communionis illa Externæ Symbolicæ ſpecies*, quę in Cœnâ Sacramentali exercetur, hoc noſtro tempore ſub hoc nomine & titulo notiſſima. *Communionem*, * ait Vir Doctus, *latius multò patere quam Euchariſtiam vel ex eo perſpicuum eſſe poteſt, quod Eccleſiæ Communionem accipere atque adeo ad eam pœnitentes* SINE EUCHARISTIA *poſſint admitti.* COMMUNIO *igitur, quæ aut ad res ſacras, aut ad vitæ conſuetudinem & hominum ſocietatem pertinet, prorſus ea omnia complectitur. Qui enim omnimodè communicabat, non ſolum in rebus ſacris & Euchariſtiâ, ſed etiam in omnibus omninò rebus, quæ in hominum vitâ & commercio verſantur, cum cæteris fidelibus communicabat. Communionis* igitur notionem Chriſtiani Veteres non reſtringebant ad Euchariſtiam, ſed per eam, latiore uſu vocis, intelligebant omnem illam conſuetudinem & interioris amicitię commercium, quod inter *ejuſdem Fidei conſortes* tanquam *fratres* & *ſorores*, intercedit. Illos itaque, quos pro *fratribus* habebant, admittebant ad communionem *Colloquii*, & Conſuetudinis,

communicamus, ejuſque carnis & divinitatis participes ſumus: κοινωνεῖν δὲ καὶ ἑνοῦσθαι ἀλλήλοις δι' αὐτῆς, *tum etiam quia* PER ILLAM INTER NOS COMMUNIONEM HABEMUS, ET UNIMUR. *Obſervat. Lib. I. Cap. I.

dinis, Lectionis & Expositionis Divini Verbi, & vel maximè *Precum.* Illos in Conventibus Publicis *osculo* excipiebant. Illorum acceptas habebant *oblationes.* Illorum nomina in diptychis recitabant Episcopi, habebaturque adeo illorum ratio in Precibus Ecclesię. Imo sanè illorum quoque providebant necessitatibus, (quo sensu κοινωνίας vox peculiari sumitur in * Actis ἀπὸ τῆς κλάσεως τȣ̃ ἄρτȣ distincta:) & denique illos admittebant ad sanctissimam Mensæ Domini Communionem. quorum contraria obtinebant in *Excommunicatione.* Ut enim nobis hoc tempore *Excommunicari* dicitur qui ex publicâ Ecclesię sententiâ ad Mensam Domini non admittitur: sic omninò latior longè & amplior erat tum usus hujus vocis, tum ipsius hujus rei interpretatio apud Veteres. Quod cum † alibi quoque à nobis traditum est: tum verò idem ille Vir Doctus, cujus modò cum honore mentionem injiciebamus, disertè * inculcat. *Atque*, ait, *ut Jus illud Communionis situm erat* IN OMNIUM RERUM HUMANARUM ET DIVINARUM PARTICIPATU ET SOCIETATE: *ita Excommunicatorum diversa omninò erat conditio. Non solùm à sacris arcebantur; sed etiam omnes eos aspernabantur, omnes abhorrebant, omnes eos ut putre membrum & resecandum fugiebant, cum iis rationem inire aut rem ullam contrahere nefas erat: nemo eos salutatione, nemo fratris appellatione, nemo aspectu, nemo alloquio, nemo convivio eos dignos judicabat, tantâ severitate, ut ne quidem preces cum iis adhibere liceret.* Certè illos omnium sacrorum secludebant commercio; proinde etiam loco ipso, in quem sacrorum celebrandorum caussâ Credentes conveniebant. longè aliter ac nostri temporis consuetudine receptum est. Ego verò facilè patior Albaspinæum fructu hujus suæ dili-

* Act. II. 42. † De Synagog. Vet. Lib. III. Part. I. Cap. X.
* d. l.

diligentiȩ gaudere: etsi sanè loca, quȩ ad hypothesin suam adstruendam attulit, omnia peræquè in illos sensus non admittam. Mihi nunc suffecerit, passim non negari, in *Communione Mensæ Domini* edi clarissimum exemplum & argumentum *Communionis Christianorum*: proinde ipsam *Communionis* notionem non ineptè ad eam peculiari quodam sensu transferri.

XVI. Quæ cum ita habeant: non videtur omninò rectè de usu & scopo Dominicæ Cœnæ disputare nuperus *Novarum Cogitationum de Primo & Secundo Adamo*, & *Dissertationis de Cœnâ Domini*, iisdem subjectæ, Auctor. Contendit *illâ Dissertatione* † Vir Doctus adstruere, Christum Jesum in instituendâ Cœnâ Sacrâ hunc unicum sibi præfixisse scopum, ut mortis & dirorum παθημάτων ipsius memoria in Ecclesiâ celebraretur. neutiquam verò ut Christiani hoc symbolo monerentur, *se unum corpus, multò minus arctam quandam familiaritatem & necessitudinem cum reliquis ejusdem mensæ consortibus inire & profiteri*: simul refellit argumentum quod pro illâ sententiâ produci solet *ex* ¶ *priore* Pauli ad Corinthios *Epistolâ*. Mihi verò, dum aliud in hac Diatribâ ago, minimè nunc propositum est hanc dissertationem per partes, & singulatim, excutere. In genere solummodò observabo, illam sententiam abludere ab omni ratione probabili. Utique enim constat, Sanctam Cœnam esse *Epulum Fœderale*, quia Dominus *Vinum* symbolicè vocavit * τὸ αἷμα τῆς καινῆς διαθήκης *sanguinem* NOVI FOEDERIS. *Fœderale* autem si sit, censeri debet institutum esse à Domino ad universum *Fœdus* Gratiæ secundum omnes suas partes confirmandum & veluti obsignandum. inter cujus conditiones cum non tantum sit *amor Dei* sed & *charitas fratrum*: quidni perinde repræsentet Cœna *Commu-*

nio-

† Pag. 3. ¶ 1 Cor. x. 16. 17. * Matth. xxvi. 28.

nionem Fratrum, ac *ipsius Communionem Dei & Christi*? Illa enim duo non modò optumè inter se consistunt, sed & mutuò se supponunt & involvunt. Tum prætereà in *Fœderalibus Epulis*, quæ Φιλικαὶ ἑςιάσεις Veteribus dicebantur, id obtinet, ut convivæ omnes mutuo Fœderis & amicitiæ vinculo inter se constringantur, ut vel ex exemplis, quæ Sacer Codex suggerit in Historiâ ¶ Isaaci, * Jacobi, & † Davidis, clarissimè evincitur. Quin sanè ratio reddi non potest, quare Dominus memoriam *Mortis suæ* in *Communi Convivio* celebrari voluisset à Credentibus, si hâc ipsâ *Communis* Convivii communitate & participatu illos ad mutuam amicitiam & necessitudinem noluisset obligare, & hoc ipso symbolo, quod eam in rem aptissimum erat, simul mutuam illam Credentium communionem figurare. Nihil insuper certius, quam Convivia, quæ Religionis caussâ inter Gentes eorundem sacrorum participes publicè celebrantur, hoc fine & scopo passim institui, ut animi variæ cæteroquin indolis, generis, & conditionis hominum hoc ipso argumento & symbolo inducerentur ad mutuam amicitiam & communionem. Nulla enim conjunctio animorum est arctior, & constantior, quam quæ ex communione sacrorum & Religionis oritur. Notavit illud in *Historiâ suâ* non uno loco Dionysius Halicarnassensis. Laudat ille datâ operâ prudentiam Romuli, quod in Civitate à se condendâ non tantum Religionis disciplinam diligenter constituerit, & cuique Curiæ sua partitus sit sacra, verum etiam *Festis Diebus* in Locis Publicis post sacra, ritè & solenniter peracta, Epula frugalia inter ejusdem consortes Religionis haberi præceperit, ut animos Civium hoc ritu inter se conjungeret, quod institutum ex Lacedæmoniorum disciplinâ ipsum petiisse scribit, apud quos Lycurgus magno suæ Civitatis com-

¶ Gen. XXVI. 30. 31. * Gen. XXXI. 54. † 2 Sam. III. 20.

commodo ejusmodi Φιλίτια ordinaverat; *hoc enim pacto*, ‡ ait, *Cives pacis tempore ad frugalem vitam & moderatum victum assuefecit*; ἐν πολέμῳ δ' ἐις αἰδῶ καὶ πρόνοιαν καταςήσας ἕκαςον τοῦ μὴ καταλιπεῖν τὸν παραςάτην, ᾧ καὶ συνέσπεισε, καὶ συνέθυσε, καὶ κοινῶν ἱερῶν μετέσχε, *in militiâ verò pudorem iis & cautionem ingessit*, NE QUIS MANIPULAREM SUUM DESERERET, CUM QUO *libasset, rem Divinam fecisset, &* COMMUNIUM SACRORUM FACTUS ERAT PARTICEPS. Deinde Tarquinii Superbi astum describens, quo Latinos varii nominis & ortus Populos in unam conjunctos societatem, suo imperio subjecit, observat, ¶ Tarquinium, ut confœderationem illam *sempiternam* redderet, designasse commune fanum Romanorum, Latinorum, Hernicorum, & Volscorum, qui sociorum numero adscripti essent, ἵνα συνερχόμενοι καθ' ἕκαςον ἐνιαυτὸν ἐις τὸν ἀποδειχθέντα τόπον, πανηγυρίζωσι, καὶ συνεςιῶνται, *ut quotannis ibi solennem Cœtum agitantes, unà* EPULARENTUR, *& communia sacra partiparent*. Aliis, quæ ad hoc argumentum illustrandum peti possunt ex * Lazio, † Stuckio, & ¶ Petro Fabro, supersedeo. Convivia igitur inter plures Religionis caussâ instructa cum per se arctissimam animorum conjunctionem, symbolo in hanc rem aptissimo, figurent; tum verò etiam, ad eam figurandam apud plerosque Populos olim adhibita fuerint, & vel maximè in Fœderibus, hoc ritu solenniter confirmandis: quis mihi cum ratione negabit, *Christianorum Cœnam*, in quam hæc singula concurrunt, eo etiam scopo à Domino institutam esse, ut Christianos inter se amoris atque amicitiæ glutino consociaret atque compingeret, eosque ad mutua fraternæ communionis officia obstringeret? Et est hæc verè doctrina Pauli in

Priore

‡ Antiq. Rom. Lib. II. p. 93. ¶ Lib. IV. p. 250. * Lib. III. Comm. Reip. Rom. Cap. III. † Antiq. Conviv. Lib. I. Cap. XXX. ¶ Semest. Lib. I. Cap. VI.

Priore Epistolâ ad Corinthios. *Quia unus est panis*, † ait, qui nobis symbolicè in Dominicâ Cœnâ exhibetur, UNUM CORPUS *nos illi* MULTI SUMUS: *nam omnes ex uno pane participamus*. Dehortatur Apostolus hic *Christianos Corinthios* ab idololatriâ, ejusque omni qualicunque specie externâ, quæ locum habere posset in commercio cum Gentilibus: duabus usus rationibus, desumptis à mysterio Cœnæ Dominicæ. In Dominicâ enim Cœnâ profitemur communionem cum *Christo*, & cum *fratribus*. Cum Christo autem qui communionem profitetur: oportet abstineat idolis, cum quibus Christo non constat, ℣s. 16. Cum fratribus verò qui participatu unius panis in unum compingitur corpus, oportet judicii illorum imbecillitati indulgeat, ℣s. 17. Qui enim *multi unum eundemque panem*, Christum, participant, illos moneri ait hoc ipso symbolo, se *unum* esse *corpus*, proinde oportere ut charitatis erga fratres omni casu rationem habeant. Idem urget Apostolus in consequente orationis contextu, ubi cum dixisset, omnes Christianos, * *Judæos & Græcos*, *Servos & Liberos*, IN UNUM *Corpus baptizatos*, *& unum potos esse Spiritum;* ex hoc ipso rationis argumento prudenter colligit, quemque illorum validissimè obligari ad dona, quæ Divina Gratia sibi impertiit, communibus totius Corporis Ecclesiæ usibus impendenda. Ut adeò nihil certius sit quàm in *Cœnâ* esse repræsentamen quoddam *Confœderationis* & *Amicitiæ*, ad quam Christiani vi Communionis, quam cum Christo habent, obligentur; non ita quidem ut cum singulis *necessitudinem* & *familiaritatem* in civilis vitæ commercio contrahant, colantque; quod veluti absurdum Vir Doctus ex nostrâ illâ hypothesi per modum consectarii elicit: id enim sanè neque Communionis Christianæ Leges necessariò exigunt, nec Credentium

 mul-

† 1 Cor. x. 17. * Cap. XII. 13.

multitudo multis locis permittit: sed ut animis in Domino Jesu inter se conjunctissimi, dotium spiritualium, & bonorum temporalium beneficia, quæ à Deo acceperunt, cum fratribus ad salutem commodaque illorum promovenda communicare parati sint, quando id res & casus tulerint.

XVII. His præmissis, quæ in antecessum de discrimine *Communionis Credentium Activæ* & *Passivæ*, & utriusque rursus, *Internæ* & *Externæ*, *Veræ* & *Symbolicæ*, necessariò monenda habui, subjicio nunc *Quæsitum*, quod præcipuè consilii mei fuit in hac dissertatione discutere, *An* nimirum *omnis qualiscunque Communio, quæ inter Christianæ Professionis homines intercedit, tam Interna quam Externa, eaque tam Vera quam Figurata, sit Absoluta, quæ nullius admittat exceptionem conditionis, num potius Hypothetica*, sive *Conditionata*, quæ dicitur, h. e. *sub hac vel illâ conditione*, ad quam restringatur, *ab iis colatur & exerceatur?* In quo *Quæsito* cum novę, & hactenus non explicatę occurrant notiones *Absolutæ* & *Hypotheticæ Communionis*: paucis quoque earum mihi tradenda erit expositio, antequam in rem ipsam veniam, ut in liquido versetur oratio, & omnis in consequente disputatione verborum excludatur ambiguitas.

XVIII. ABSOLUTAM voco *Communionem*, quę ἁπλῶς *simpliciter* & ABSOLUTE, absque ullâ adjectâ vel suppositâ *conditione*, admittitur atque exercetur. quod obtinere potest in *Communione Fœderali*, ubi omnia, quæ Communioni illi, quam ingressurus sum, instar Fundamenti substernuntur, sub meam cadunt cognitionem, h. e. tam *Conditiones Fœderis*, quàm *Attributa* Subjecti unius aut plurium, cum quibus amicitię pactum mihi ineundum erit. Sic utique Communio, quam cum Deo & Christo in Oeconomiâ Gratię colimus, est *absoluta*, & absque *hype-*

hypothesi à Credentibus tam initur, quam colitur. Qui enim *Conditiones Fœderis* Gratię ex purâ Evangelii Doctrinâ probè intellexit, & de Attributis ac Virtutibus veri Dei, Patris, Filii, & Spiritus S. ritè edoctus fuerit: potest, si conditiones Fœderis sibi placeant, *absque hypothesi* se committere Fidei Dei & Christi Jesu, & *ἁπλῶς absolutè* ac simpliciter ipsius inire & colere communionem. Nihil quicquam est quod hanc communionem limitet aut restringat. Sic pariter, si quis huic vel illi Civitati adscribi cupiat, illo Communionis Genere, quod nos *merè externum* appellamus: in societate illâ admittendâ nihil limitat aut restringit, modò *Conditiones*, sive *Leges* sibi probè cognitæ & perspectæ arrideant. Et eadem ferè ratio est *Communionum* omnium illius generis, quę merè *Externæ* sunt & *Corporales*. Nulla enim est caussa, quare illę non semper *absolutè* tum admittantur tum celebrentur. Sed alia, & ab his distinctissima est ratio *Communionum*, quę sub hac vel illâ *hypothesi* ineuntur, quam Communionis speciem HYPOTHETICAM vocamus: cujusmodi locum habet Communio, ubi quædam Fœderi supponuntur sive substernuntur, de quibus probabili quidem judicii mei *προλήψει* aliquid præsumere & anticipare possum, quæ tamen in certam, indubiam, & liquidam cognitionem meam, qualis ad *absolutum judicium* requiritur, non cadunt. Fac esse qui, ut apud Comicum Tyndarus ille, Hegionis filius, ætate puerili furto surreptus ex paternis ædibus, ad suos post longi temporis tractum reversus, fratribus & sororibus suis se veluti ejusdem familię natum probabilibus indiciis, nec tamen certis & omni exceptione majoribus argumentis, commendet, eorumque *communionem* hoc nomine petat. Fac prætereà illos ad probabilium illorum indiciorum speciem hominem illum ut *fratrem* in familię suę societatem admittere; non tamen *ἁπλῶς*

& *absolutè*, quia hactenus ex certissimis indiciis de cognatione illâ ipsis non constitit, nec constare fortè unquam liquidò poterit, sed ὑποθετικῶς, sive sub *conditione*, si non fallantur judicio in *hypothesi* de *cognatione*, quæ societati illi sive communioni instar basis substernitur: illa sanè *Communio* illius erit speciei, quam nos vocamus *hypotheticam*, quia non absolutè, sed sub hypothesi initur & colitur.

XIX. Cujus generis jam est dicenda *Communio* illa, quam Christiani homines inter se agunt coluntque? Coëunt illi in cœtus publicos ut *fratres* & *sorores*. Unà celebrant sanctæ Religionis sacra & mysteria. Observant *stationes* in Precibus sub signo unius Imperatoris. Assident uni iidemque mensæ tanquam qui participatu *unius cibi* compingantur in *unum corpus*. & nihil omninò rerum est cujuscunque generis, tam temporalium quam spiritualium, quod non lubenter, si necessitas id exegerit, ex sincerâ charitate *communicent* † cum fratribus & sororibus suis in Christo. Est igitur hæc *Communio* ejusmodi, ut nulla dari possit eâ arctior & purior. Qualis verò illa, inquam, an *Absoluta*, an *Hypothetica*?

XX. Si Veteris Ecclesię Christianę Doctores hic consulamus: videntur passim hanc amplexi esse sententiam, *Communionem Credentium* in Sacris Publicis, Cœnâ Domini, & mutuis fraterni amoris officiis, non celebrari sub *hypothesi*, sed ἁπλῶς *absolutè*. Supponebant illi & persuasum sibi habuisse videntur, omnes, qui baptismali aquâ post antecedaneam præparationem ritè tincti, Ecclesiæ Christianæ adjunguntur, per gratiam Spiritus S. verè *regenerari*, atque adeò Ecclesiam Christianam esse cœ-

† Tertull. Præscript. advers. Hæret. Cap. XX. *Communicatio pacis, & appellatio fraternitatis, & contesseratio hospitalitatis; quæ alia ratio regit, quam ejusdem sacramenti una traditio?*

cœtum hominum, qui ſecundum potiſſimam ſui partem (hypocritis nimirum, qui pauci numero in eâ latere poterant, exceptis:) *gratiam* Spiritus S. *renovantem* & *ſanctificantem* participabant. proinde *Eccleſiæ* adſcriptum eſſe, ferè tantundem eſſe ac *Cœleſti* adſcriptum eſſe *Civitati*. Nomen ſuum in diptychis Eccleſiæ habere, idem ferè eſſe quod nomen ſuum inſcriptum habere ipſi albo electorum Dei. *Eccleſiæ* contrà *communione ſecludi*, ſive, *Sacramento Corporis & ſanguinis Domini exauctorari*, & *arceri ab omni communicatione fraternitatis*, † Tertulliani rurſus dictione; dubiam facere ſpem ſalutis & * æterni exitii metum incutere: quippe ſupponebant, extrà *Communionem Eccleſiæ externam*, quam cum *Communione ſanctorum myſticâ & ſpirituali* confundebant, neminem ſervari. Tum præterea, quæ his affinia ſunt, & ex eodem fonte hauſta; Epiſcopos in Eccleſiâ Chriſtianâ ipſius Chriſti Jeſu vices & perſonam ſuſtinere; ab iis, ritè & ordine electis, qui ſe ſeparabant, ſe ſimul ſeparare à communione ipſius Chriſti; qui ab Epiſcopis poſt pœnitentiam publicè ſecundum diſciplinę Eccleſiaſticę canones actam *abſolvebantur*, & dignitati ſuæ reſtituti *oſculo pacis* honorabantur; ab ipſo Deo & Chriſto Judice *abſolvi* in Foro Cœleſti: tum denique quæ omnium ejuſmodi hypotheſium audaciſſima erat, actum eſſe de ſalute omnium illorum, qui ſe in *ſchiſmate* ſecernebant *ab externâ* Eccleſiæ & ſacrorum *Communione*: etiamſi hactenus nec hæreſi infecti, nec criminibus, profeſſionem Chriſtianiſmi deſtruentibus, obſtricti eſſent. Quæ ſingula facile mihi foret ex ſententiis & diſciplinâ Doctorum Eccleſię primævę prolixè adſtruere, ſi Peritioribus ignota eſſent,

C 3 aut

† Ad Uxor. Lib. II. Cap. III. * Tertull. Apol. cap. XXXIX. *Summumque futuri judici præjudicium eſt, ſi quis ita deliquerit, ut à communicatione orationis, & conventus, & omnis ſancti commercii relegetur.*

aut ratio instituti nostri id permitteret. Nunc solummodò provoco ad Epistolam * *Cypriani ad Magnum*, quâ totâ has ipsas, quas modò recensebam, hypotheses, supponit & urget: & verò inter alia de Novatiani schismate disserens, in hæc verba disertè scribit: *Quod si* UNA *est Ecclesia, quæ à Christo diligitur, & lavacro ejus sola purgatur:* QUOMODO QUI IN ECCLESIA (h.e. in Communione *Cœtus externi particularis*, qui partem facit Ecclesię Catholicę Externę:) NON EST, AUT DILIGI A CHRISTO, AUT ABLUI, ET PURGARI LAVACRO EJUS POTEST? *Propter quod cum sola Ecclesia habeat aquam vitalem, & baptizandi atque abluendi hominis potestatem, qui dicit apud Novatianum baptizari & sanctificari aliquem posse, prius ostendat & doceat, Novatianum in Ecclesiâ esse, aut Ecclesiæ præsidere. Ecclesia enim una est, quæ una & intus esse & foris non potest. Si enim apud Novatianum est, apud Cornelium non fuit. Si autem apud Cornelium fuit, qui Episcopo Fabiano legitimâ ordinatione successit, & quem præter Sacerdotii honorem martyrio quoque Dominus glorificavit: Novatianus in Ecclesiâ non est.* Id ipsum est quod nos modò anticipabamus.

XXI. Cæterum etiamsi omnes ferè antiquiorum temporum Doctores has hypotheses communes habuerint: satis tamen constat, *Donatistas*, his ipsis principiis Cypriani & aliorum Africanę Ecclesię Rectorum imbutos, eas vehementius adhuc ursisse, & ad extrema propulisse. *Donatistarum*, sive *Donatianorum*, celeberrimę illius Africanę factionis, sententię de naturâ Ecclesię sic ferè habebant: Ecclesiam Catholicam veram, non *internam* tantum sed & *externam*, (hanc enim duplicem Ecclesię faciem non distinguebant Veteres:) ex solis consistere sanctis. Sacramenta Gratię, Baptizmi & Cœnæ Domini, nullius esse usus & efficaciæ, nisi à sanctis & verè *regenitis* Ec-

* Edit. Erasm. Lib. I. Cap. VI.

Ecclesię Rectoribus administrentur. proinde extrà illius Ecclesiæ Catholicæ externæ communionem neminem servari. & denique omnes, qui in Communione Cœtus particularis, cui vitium aliquod adhæserat, erant baptizati, esse *rebaptizandos*, si se vellent in spe salutis confirmatos. extra enim *externam* illam Ecclesię *Communionem* salutem nemini à Deo conferri. Patent hæc abunde ex Augustino, variis Libris, quos adversus Donatistas edidit. Sic exertè adversus † Parmenianum: *Inter omnia, quibus illorum sacrilegus tumor apparet, nullo se loco magis aperuit, quam in eo quod ausus est etiam illud Hieremiæ Prophetæ ponere, unde persuaderet cæteris hominibus, Communionem Donatistarum non solum Ecclesiam veram esse, sed etiam talem jam hoc tempore*, QUALIS POST ULTIMAM VENTILATIONEM ECCLESIA SANCTA FUTURA EST. De *Sacramentorum* verò usu & efficacia, si à *Non-Sanctis* administrentur, ubique agit adversus Parmenianum, Petilianum, & alios. *Audet etiam*, ait, * *Parmenianus nobis exempla Divina proponere, quibus se arbitratur ostendere*, QUÆRENDUM ESSE HOMINEM SANCTUM, A QUO ACCIPI DEBEAT SACRAMENTUM. Et spectat omninò huc Petiliani dictum, ‡ ab Augustino refutatum: *Conscientia dantis attenditur qui abluat accipientis*. Nullum enim baptizmum agnoscebat Petilianus ullius esse usus & efficaciæ, nisi à sancto & crimine vacuo homine administretur. Quandoquidem verò pro *sanctis* haberi nequeunt, qui veniunt in communionem vitiorum, criminum, scelerum, quæ ab hypocritis aut malis commissa sunt: hæc stabat sententia Donatistis, neminem pro membro veræ Ecclesiæ haberi posse, qui commercium fraternæ Communionis colebat cum Cæcilia-

† Contrà Epist. Parmen. Lib. III. p. m. 63. Edit. Bas. * Advers. Parmen. Lib. II. Cap. XVII. ‡ Adversus Petil. Lib. II. Cap. II.

ciliano Carthaginensi, & Felice, Aptungitano Episcopo, qui illum *ordinaverat*, quorum posteriorem postulabant criminis *traditionis Librorum sacrorum*. cum quibus nihilominus cum præter Donatistarum sectam communionem profiterentur omnes in Italia, Gallia, & per Orientem diffusæ Ecclesiæ: præ se ferebant Donatistæ, illos omnes Christianismi & salutis suę fecisse jacturam, *& totum orbem Christianum rebaptizandum esse*, (Augustini verba † sunt:) si spei salutis æternæ restituendus esset.

XXII. Audaces sanè hæ erant & magnæ contemplationis hypotheses, quas tenebant Donatistę. Negari tamen non poterat, illos in hac suâ disputatione ferè inhærere principiis, quæ plerique illius ævi celebres Ecclesiæ Doctores jam dudùm admiserant: & constat satis, illos in hac caussæ suę defensione provocasse ad auctoritatem * Cypriani: ut adeò si crimina Felicis Aptungitani, & ipsius quoque Cæciliani, quę Donatistę ipsis impingebant, verè ab iis perpetrata fuissent, non ineptè videri possent rationes suas collegisse. Unde etiam factum, ut ipse Augustinus, sententiis illorum refellendis seriò operam daturus, necesse habuerit aliquantum discedere ab hypothesibus, quæ passim apud Doctos illius temporis Viros de *naturâ Ecclesiæ* receptæ erant.

XXIII. Nimirum Augustinus, aliique cum Donatistis congressuri, eosque convicturi schismatis, & Ecclesię matri conciliaturi, duobus modò id potuerunt tentare, vel, ut hypotheses Donatistarum de Ecclesiâ hactenus non convellentes, simpliciter negarent *Factum*, quod Donatistæ schismati suo prætexebant, h. e. Crimina à Felice, Cæciliano, aliisque Catholicarum in Africâ partium Episcopis commissa; vel ut missâ *Facti* operosiore in-

† Contra Petil. Lib. I. cap. XVIII. * August. contrà Crescon. Lib. II. Cap. XXXIII.

investigatione, cum iis disputarent de *Jure*, quod dicitur, h. e. ipsas illas hypotheses, quas Donatistæ in Vindiciis facti supponebant, aggrederentur & convellerent. Et verè utramque in hac controversiâ disputandâ sequuti sunt rationem. Primò diligenter diluerunt crimina, Cæciliano objecta, quod à Traditore Felice Aptungitano ordinatus fuisset, &, ardente Persecutione Diocletianæâ in Africâ, ipse Ecclesiæ Diaconus martyribus in carcere necessarium victum subministrare recusasset. Et potuerunt sanè in hujus caussæ disceptatione pulchrè stare adversus Donatistas, siquidem certò constabat, ad ipsas Donatistarum importunas etiam petitiones, in Conventu Episcoporum Romano & Arelatensi, rem totam, jubente Imperatore Constantino, examini fuisse subjectam, & causâ cecidisse Donatistas cum Episcopo à se electo confirmatoque Majorino; vicisse verò & absolutum solenniter esse Cæcilianum. nec tantùm modò; sed ipsum quoque Imperatorem Constantinum, rogantibus iterùm Donatistis, litem per se ipsum examinasse, & Romani atque Arelatensis Conventus Episcoporum judicia probasse. cujus rei narratio prolixius peti potest ex Optato, & qui historiæ huic illustrandæ incubuit, † Henrico Valesio. Et potuisset omninò disputatio Catholicorum cum Donatistis intrà hos consistere terminos. Sed planè id noluit Augustinus, prudenti hic usus consilio. Cum enim hoc schisma usque ad Augustini tempora jam ferè per integrum seculum Ecclesias Africanas turbasset, & dubia quodammodò atque incerta haberi possit rerum ante nostra tempora gestarum narratio, quæ à contrariarum partium hominibus diversimodè traditur: ægrè habuit Augustinus victoriam veritatis suspensam teneri * à re vel minimum dubiâ

† De Schismat. Donatist. Cap. VI, & VII. * Videri eâ de re prolixè potest Augustinus in Libro de *Unitate Ecclesiæ*, Cap. II. & Cap. III.

atque incertâ: proinde transtulit disputationem suam cum Donatistis à *Facto* ad *Jus*, & examini suo subjecit ipsas Donatistarum de Ecclesiâ hypotheses, quas ut certissimas passim hujus litis disceptationi substernebant. quod quomodo exequutus sit, operæ pretium est videre.

XXIV. Augustini de *Ecclesiâ* sententiæ, quas tum ex cæteris Elenchticis ejus adversus Donatistas, tum præcipuè ex Libro ipsius, doctè elaborato, de *Unitate Ecclesiæ*, collegi, ferè sunt ejusmodi, 1. † Ecclesiam propriè esse Cœtum hominum, *verè* in Christum Jesum credentium, regenitorum, qui simul faciunt unum Christi Jesu ut *Capitis* Corpus mysticum. 2. Latiore tamen sensu sumi pro * Corpore hominum, veram in Christum fidem *externè* profitentium, & Christianam, secundum Evangelii disciplinam, colentium communionem. 3. Cum autem varii sint Cœtus hominum, qui inter Christianos sibi vindicent *nomen veræ Ecclesiæ*, ut olim Gnosticorum, Marcionitarum, Arianorum: discernendum esse verum Christianorum cœtum ab adulterino ex attributo ⊥ *Catholicismi*. *Veram* enim Christi Ecclesiam inter alios Cœtus hujus nominis inter se distractos eam esse quæ *fidei suæ consortes* habet per totum orbem terrarum diffusos. 4. * Extra *illius Ecclesiæ communionem externam* neminem posse servari magis quam tempore Diluvii extra arcam Noæ. 5. Posse tamen in illâ Ecclesia locum habere hypocritas, non paucos tantum sed & multos numero, secundum doctrinam ¶ Domini in Parabolâ Evangelicâ de Zizaniis. 6. Ab *illius Ecclesiæ Communione* neminem se debere separare ob corruptos mores sive Rectorum, sive Plebis Christianæ, sed ferendos illos tolerandosque esse usque quò Dominus suâ pro-

† De Unit. Eccles. Cap. II. * De Doctrin. Christ. Lib. III. Cap. XXXII. ⊥ De Unit. Eccles. Cap. VI. VII. & seq. * De Unit. Eccles. Cap. IV. ¶ Matth. XIII. 24.

providentiâ ſuſcitet ſive Principes & Imperatores bonos atque laudabiles, ſive Eccleſiæ ſuæ de fidis proſpiciat Paſtoribus, qui Eccleſiæ labem ad animum revocent. proinde malè omninò inſtituere Donatiſtas, quod ſe ob crimina, quibusdam Catholicæ Eccleſiæ Rectoribus objecta, ab illius ſepararent communione. In his ferè circulis verſatur Auguſtini diſputatio, & fit adeò ut hæ hypotheſes Hipponenſis Præſulis, optumi Viri, in variis ipſius Libris adverſus Donatiſtas, identidem recurrant. Eſt tamen de quo diſtinctius Lectorem meum monere velim.

XXV. Et quidem *primò*, Auguſtinum verè diſtinxiſſe inter Eccleſiam, ut eſt *myſticum Chriſti Jeſu corpus*, & *multitudo externa profitentium fidem in Chriſtum*, *ſub quâ myſticum Corpus Chriſti Jeſu latet*: rem eſſe certam & indubiam, quam ex Auguſtini ſcriptis dextrè notavit Doctiſſimus & Prudentiſſimus Vir, Johannes Claudius, inter noviſſimos Charentonenſes Gallicanæ Reformatæ Paſtores cum ſingulari honore nominatus, qui in † *Vindiciis Reformationis*, quas feliciſſimè egit adverſus Pontificiarum Partium celeberrimum hoc ſeculo Patronum, Arnaldum, nobis clariſſimum hac de re ſuggeſſit locum ex Libris Auguſtini de *Doctrinâ* Chriſtianâ, ubi Ticonii cujusdam, Donatiſtarum ſectæ hominis, examinans Librum, quem *Regulas* inſcripſerat, ad *Regulam ſecundam*, quæ erat de *Corpore Chriſti bipartito*, hanc cenſuram ſtringit * Auguſtinus: *Secunda eſt* (Regula) *de Domini Corpore bipartito: quod quidem non ita debuit appellari. Non enim revera Domini corpus eſt quod cum illo non erit in æternum. Sed dicendum fuit de Corpore Chriſti* VERO *atque* PERMIXTO; *aut* VERO *atque* SIMULATO, *vel quid aliud, quia*

 non

† De Doctrinâ Chriſt. Lib. III. Cap. XXXII. * Defenſe de la Reformation, Tome II. Part. III. Chap. IV.

non solum in æternum, verum etiam nunc hypocritæ non cum illo esse dicendi sunt, quamvis in ejus esse videantur Ecclesiâ. Unde poterat ista Regula & sic appellari, ut diceretur, de PERMISTA ECCLESIA. Non satisfecit sibi Augustinus quod rem teneret, nec tamen commoda appellatio in eâ designandâ ipsi occurreret. *Secundò* quod dixerimus, Augustinum hac fuisse sententiâ, ob corruptos Ecclesiæ mores & disciplinam, *fide salvâ*, Ecclesię non esse deserendam Communionem: mirari quis meritò posset, nisi illud ex certissimis Augustini testimoniis in promptu esset evincere. Nempe Augustinus Parabolam Domini de *Zizaniis* ita intellexit, & identidem interpretatus est, ac si Domino propositum esset illâ Parabolâ Ecclesiam docere, propter *malos*, qui in Ecclesiâ sunt, non esse deserendam *communionem bonorum*, sed si fortè vitio seculi aut Pastorum Ecclesiæ socordiâ accidat, ut mali majore copiâ cum bonis commisceantur, nullam instituendam esse *separationem*, sed *tolerandam esse malorum communionem usque ad tempus messis*, h. e. ut opinatus est Augustinus, *usque ad diem novissimi judicii*. Sic ipse disertè adversus † Parmenianum: *Christus ergo, qui super omnia Deus est benedictus in secula, & qui verissimè de se ipso dixit, Ego sum via, veritas, & vita: cum servi ejus ab eo quærerent, utrum vellet eos ire & colligere zizania, Sinite, inquit, utraque crescere usque ad messem. Donatus autem dicit, zizania quidem crevisse, frumenta verò esse diminuta. Eligant isti cui credant. Christus, id est veritas, dicit, ager hic est Mundus. Donatus autem dicit, agrum Dei in solâ Africâ remansisse. Eligant cui credant. Christus, id est veritas, dicit, in tempore messis dicam messoribus, Colligite primùm Zizania: & exponit dicens, Messis est finis seculi. Donatus autem dicit, per præcisionem partis suæ ante messem à frumentis zizania separari.* *Eli-*

† Adverf. Parmen. Lib. II. Cap. II.

Eligant cui credant. Christus, id est veritas dicit, messores sunt Angeli. Donatus autem dicit, se atque Collegas suos hoc fecisse ante meßem, quod ille dixit, Angelos in messe facturos. Et in * sequentibus: *Christo, qui se ipsum pro nobis obtulit & noster in cœlo mediator est, Ecclesiam suam gubernante, bonis mali non oberunt, qui vel ignorantur vel pro pace tolerantur,* DONEC IPSE VENIAT *ac separet præmissis messoribus à messe zizania, & ventilabro paleas à frumentis.* In hanc pariter summam colligit † rationes suas in Libro de *Unitate Ecclesiæ: Ita fit, ut & semen bonum, & semen malum utraque per agrum crescant usque ad messem: id est, & filii regni & filii maligni utrique per mundum crescant* IN FINEM SECULI, *illis fructum ferentibus cum tolerantiâ, illis cum sterilitate americantibus.* Et clarissimè ubique in *Psalmo*, quem in rudiorum gratiam adversus *Donati partem* composuit: ¶ *Dixit Ezechiel sanctus, * quosdam consignatos esse, qui gemunt peccata fratrum suorum, & non se separant inde.* SIC NOS PROPTER MALOS FRATRES NON SEPAREMUR A MATRE. Deinde post allegata exempla *septem millium*, tempore Eliæ se non separantium à corruptissimâ sui temporis Ecclesiâ, & ipsius Christi, Judam proditorem inter Apostolos suos ferentis & cum ipso symbola quoque sacra in Cœnâ communicantis, sic sciscit: † *Sed nobis exemplum datum est malos fratres tolerare, ut quando non poßunt excludi, solo separentur corde:* & rursus * in fine illius Cantici: *Expello malos quos possum, quos non poßum, cogor ferre.* FERO ILLOS DONEC SANENTUR AUT SEPARENTUR IN FINE.

XXVI. Quis verò has relegens & revolvens disputationes de *naturâ Ecclesiæ*, & *verâ Communione sanctorum*, quæ inter Catholicos qui dicebantur, & Donatistas, tanto

* Cap. VI. † Cap. XX. ¶ In Psalmo ad Lit. N. * Ad Lit. Q. ‡ Ad Litt. A. a.

cum calore & partium ſtudio longum adeò tempus agitatæ fuerunt, ſe non quodammodò turbari ſentiat, & in diſcernendo vero magis etiam impeditum, quàm ante? Sunt enim hic utrinque quæ laudari merentur, ſunt quæ improbari, & rigidius examen non ferunt: &, ſi nos etiam ipſi hic non fallamur, verum falſo, quod aliàs ſæpè accidit, mixtum eſt. ut adeò nihil certius ſit quam in ſententiis de rebus divinis, iiſque maximi quoque momenti & neceſſarii uſus, id obtinere paſſim quod Athenagoras optumè notat ingreſſurus elegantiſſimam diſſertationem de *Reſurrectione Mortuorum*; Παντὶ δόγματι καὶ λόγω, τῆς ἐν τούτοις ἀληθείας ἐχομένῳ, παραφύεσθαι τὶ ψεῦδος. Operam tamen dabimus, ut quæ utrinque obſcura & impedita videri poſſint, quantum pote expediamus, atque explicemus.

XXVII. Et quidem quod ad *Donatiſtas* attinet; quis vitio iis vertat, quod vehementer illi & contentioſè in omni ſuâ diſputatione urſerint ſummam puritatem & ſanctimoniam in *veris nominis Chriſtiani Cœtibus?* Eccleſiam enim *externam* oportet repræſentare *internam*, quæ eſt ipſiſſimum Chriſti Jeſu *Corpus myſticum*, & quam Filius Dei ſuo redemit ſanguine, † *ut eam ſibi ſiſteret glorioſam, quæ maculam aut rugam non habeat, aut quid ejuſmodi.* & verè Externa Eccleſia non eſt ac dici poteſt *Eccleſia*, niſi cum reſpectu ad *Internam*. Tum prætereà quid pius & Chriſtianæ Religionis ſincerè ſtudioſus homo in his terris cum calidioribus ſuſpiriis exoptet præſtabilius bonum, quam ut præſtantiſſimam Religionem, qualis ſanè Chriſtiana eſt, colere poſſit in communione verè ſanctorum, bonorum, & à Divinâ Gratiâ & Spiritu affectorum hominum? Quantæ cedit conſolationi, cum iis quos perſuaſum habes Deum amare & quos tu amas in Domino,

preces

† Epheſ. v. 27.

preces fundere ad Deum, verba facere de Deo, ejusque celebrare laudes, consilia communicare de commodis Regni Christi, & *iidem* assidere *mensæ* ad profitendam communionem ejusdem *magnæ spei* æternæ salutis & gloriæ? Quantæ contrà tristitiæ & dolori, sanctam *precum* & *Corporis ac sanguinis Domini* communionem celebrare in societate hominum, Christum quidem ore profitentium, sed, ut cæteroquin satis constat, mundanorum, carnalium, impuri animi & oris, & sententiarum sæpè profanarum, qui *dormientibus hominibus*, quibus Dominus Gregis sui curam commisit, ad communionem Ecclesiæ admittuntur, & admissi tolerantur. † *Quam amœna, & amabilia sunt Tabernacula tua, ô Jehova*, Deus *Exercituum! Concupiscit, & quoque consumitur desideriis anima mea anhelans ad atria Domini; cor meum, & caro mea clamant ad Deum vivum!* Sic apud Davidem anima pia, quæ cum ipsa hactenus esset in commercio hypocritarum, superstitiosorum, & carnalium hominum, Ecclesiam in aliis mundi partibus in meliorem statum instauratam & à labe purgatam intellexerat, & ad illius communionem impensissimis desideriis ferebatur. Imo certè *amabilia* sunt *Dei Tabernacula*, in quibus purus Dei cultus à puris Sacerdotibus in communione verorum * *Israëlitarum* & *Judæorum* celebratur secundum castissimam Evangelii disciplinam. Ita celebrare Communionem Sanctorum verè est † *accumbere cum Abrahamo, Isaaco, & Jacobo in Regno cœlorum:* & quæ in his terris sternitur mensa, est sanè ac si in ipsis sit strata cœlis. Atque utinam Ministri Evangelii, non aliqui modò, sed in universum omnes, vero zelo Domus Dei accensi, in id prudenter incumberent, ut, *exclusis*, quantum humana prospicientia permittit, *scandalis*, *aream Domus Dei* quam purgatissi-

† Ps. LXXXIV. 1. * Rom. 11. 29. Apoc. 11. 9. † Joh. 11. 15.

tissimam redderent, & *argentum* Ecclesiæ à *scoriis* suis liberarent? Inde enim dici non potest quanta sacris accederet reverentia & decus, quanta ad pios Deoque devotos homines redundaret lætitia & consolatio; cum nunc contrà sæpè accidat, ut publica sacra, & sanctorum communio ad mensam Domini, non nisi cum ægritudine & dolore animi celebrari possint ab iis qui Deum amant, & erga mysteria Religionis benè affecti sunt.

XXVIII. Sed ut ut Donatistæ cum ratione urserint puritatem Cœtuum verorum Christiani nominis: errorem tamen commiserunt manifestarium in omni suâ doctrinâ & disputatione de Ecclesiâ, quod *Ecclesiam internam* cum *externâ*, & utriusque *attributa*, inter se confuderint, atque adeo *Communionem singularium Christianæ professionis hominum*, qui Cœtus particularium Ecclesiarum constituunt, statuerint *absolutam*, quam statuere debuissent *hypotheticam*. Ex hoc enim fonte absurda omnia, ad quæ prolapsi sunt, profluxerunt. Nimirum Ε'κκλησίας *Ecclesiæ* notio in Scriptis N. T. sumitur differente sensu, 1. Notat *Credentes omnes*, Voce Dei in Evangelii prædicatione sonante, è mundo vocatos ac convocatos, & per veram fidem & communionem ejusdem fidei Christo Jesu & inter se unitos, unum constituentes *mysticum* Christi Jesu *Corpus catholicum* & *invisibile*. quo sensu Dominus ait, † *portas inferorum* ECCLESIÆ *non esse prævalituras*; & Paulus, * Christum ECCLESIAM *dilexisse* ut sponsam suam, *seque pro eâ exposuisse*. 2. Significat *Cœtum*, vel *Cœtus* hominum, fidem sanam in Christum Jesum *ore*, & *ritu externo*, profitentium. quomodo in *Actis Apostolorum magna* dicitur † *suscitata esse persequutio adversus* ECCLESIAM, *quæ Hierosolymis erat*. & Paulus, * *supra modum persequutus esse* τὴν ἐκκλησίαν τȣ̃ Θεȣ̃. *Ecclesia*, *priore sensu sumpta*, verè

† Matth. XVI. 18. * Ephes. V. 26. 27. † Act. VIII. 1. * Gal. I. 13.

verè unicè constat *sanctis*. Hic excluditur impietas, hypocrisis, & peccati ac concupiscentiæ turpis servitus. Hæc enim cum verâ in Christum fide non consistunt. Nemo simul potest esse † *membrum scorti, & membrum Christi*. * *Nulla est* μετοχὴ *communio justitiæ cum impietate, & lucis cum tenebris*. Sed secundum *posteriorem vocis Ecclesiæ usum*, fieri omninò potest, ut hypocritæ & profani animi homines admisceantur *Cœtibus Christianorum*, qui *Ecclesiæ* dicuntur, & in iis Cœtibus, vitio neglectæ disciplinæ sacræ, aliquandiu tolerentur. Docuit id hactenus omnium experientia temporum Christianismi: nec potest illud incommodum per qualemcunque vigilantiam & curam fidelium Christi Ministrorum planè præcaveri.

XXIX. Si enim nulli *Cœtus nominis Christiani* pro *veris* habendi agnoscendique sint, nisi qui *solis* constent *sanctis*; demonstrari debet *medium* illud, per quod omnia *absolutè* scandala excludi possint Regno Cœlorum. quod medium aliud mente mea concipere nequeo, nisi supponatur, 1. Omnes omninò singularium Ecclesiarum Pastores non tantùm esse sanctos & verè per Gratiam Dei regenitos homines, sed eosdem quoque instructos esse *dono* † διακρίσεως πνευμάτων *discretionis spirituum*, per quod fieret, ut nullos admitterent ad communionem hypocritas, aut admissos confestim *notarent*, & *publicè confunderent*. 2. Eosdem omnes Ecclesiarum particularium Pastores esse Viros vigilantes, industrios, & rei Ecclesiæ omni modo & parte intentos; quos proinde nulla facilè fugeret labes Ecclesiæ ex qualicunque hujus vel illius hypocritæ vitio contracta. Hæc verò quam sunt μεγάλα αἰτήματα! Primò enim quis optumorum & in disciplinâ spirituali versatissimorum Ministrorum Christi, sibi vindicare ausit ejusmodi *donum* διακρίσεως, quo *absque ullo erroris metu*

† 1 Cor. VI. 15. * 2 Cor. VI. 14. 15. † 1 Cor. XII. 10.

aut *periculo* veram ſanctimoniam ab hypocriſi *omni caſu* poſſit diſcernere? Credo equidem & facilè intelligo, multum hic poſſe exercitationem ſpiritualis judicii Virorum Dei; nec humiliter ſentio hac etiam parte de Gratiâ Spiritus S. in fidelibus Chriſti Miniſtris: abſit tamen iis tribuam, quod Deus ipſis nullibi promiſit, & experientia, veritatis magiſtra, iis conſtanter negat. Deinde, quo tandem pignore certa fiet fides mea, ſacram plebem in eligendis Eccleſiæ Miniſtris non erraturam judicio? non fortè deſignaturam hypocritam? fortè in diſcernendâ ſincerâ pietate à pietatis fuco non ſatis perſpicacem? fortè etiam Virum bonum, ſed in quo diligentia, & vigilantia deſideretur? Quot enim & quanta requiruntur in perfecto Chriſti Jeſu Miniſtro! Quod ſi verò ſupponatur fieri poſſe, ut ex tot millibus Cœtuum Chriſtianorum *unus* aut *pauci* ejusmodi hic committant errorem judicii; actum erit de totâ Donatiſtarum hypotheſi. Sic enim non hypocritæ tantum, ſed & impuri & plurium vitiorum labe infecti homines cum tempore adjungentur & † *ſubrepent* ſanctis, & longus erit aliorum incommodorum tractus.

XXX. Et verò ipſos Donatiſtas experientia ſuæ convicit imbecillitatis; quam iis non uno loco exprobravit Auguſtinus. Deprehenſi enim ſæpè inter illos in crimine ſunt, quorum nomina inter ſanctos hactenus recitaverant. *Oſtendant iſti*, ait Auguſtinus, * *quomodo eorum contagione non perierint, quos ſacrilegos inceſtatores conſervatæ pudicitiæ fœminarum inter ſe latere vel latuiſſe, vel modò neſciunt, vel aliquando neſcierunt*. Tum præterea inter ipſos Donatiſtas ortum erat grave Schiſma, Principibus factionis Maximiano & Primiano, quorum ille in ſolenni Concilio ipſorum Donatiſtarum damnatus, cum partium ſuarum ſtu-

† Jud. verſ. 4. * Lib. de Unitate Eccleſ. Cap. 11.

ſtudioſis Imperatoriâ auctoritate coërceri debuit. *At verò*, ait † Auguſtinus, *quod Maximianiſtarum furorem Legibus publicis coërcendum putaſtis, ut eos per juſſa Judicum, & executionem officiorum, & auxilia Civitatum pulſos de Baſilicis, quas tenebant, ad conſiderationem ſui ſceleris argueretis, non reprehendimus*, & quæ ſeqq. Et ſanè *Circumcelliones*, qui dicebantur Donatianæ factionis homines, quàm tentarunt deſperata, & ab omni vero Chriſtiano affectu aliena! * *apud quos fuerunt*, fide rurſus Auguſtini, *qui ſe per abrupta præcipitarunt, vel concremando ignibus intulerunt, quos ipſi ſibimet accenderant; aut trucidationem ſuam etiam invitis hominibus terrendo extorſerunt, & ſpontaneas & furioſas mortes, ut colantur ab hominibus, appetierunt, ad quorum denique ſepulchra ebrioſi greges vagorum & vagarum permiſta nequitia die noctuque ſe vino ſepeliverunt, flagitiisque corruperunt.* Quæ crimina etiamſi Donatiſtæ moderatiores improbarint: ab ejusmodi tamen perpetrata ſunt hominibus, qui ex ipſis Donatiſtarum Cœtibus orti, communionem omnium aliarum Mundi Eccleſiarum reſpuebant.

XXXI. Sed fortè dixerit Donatianæ ſectæ homo, non eſſe quod negent inter ſe latere poſſe hypocritas, hactenus veri Chriſtiani ſpeciem præferentes, ſed illorum ſe vitiis & peccatis † *non contaminari, quia ea neſciverant.* ſolummodè ſe contendere, inter characteres & attributa *veræ Eccleſiæ* eſſe, ut in illius communione non tolerentur homines graviorum criminum manifeſti. id enim ſi fiat, totam Eccleſiam mox venire in partem peccati, ac proinde excidere prærogativis Chriſtianiſmi. *Ex Deo enim qui natus eſt, non peccare, nec aliorum peccata & ſcelera participare.* Hæc, inquam, ſi nobis fortè objiciat Donatianæ ſectæ homo, reſpondebimus. 1. Si verè ita ſentiant, in com-

E 2

† Cap. XVII. * Cap. XVI. † Auguſt. de Unit. Eccleſ. Cap. II.

communione *veræ Ecclesiæ* posse latere *hypocritas* : actum esse de universâ illorum hypothesi, ejusque consequentibus. Sequetur enim inde, Ecclesiam externam, *absolutè* sic dictam, non esse eandem quæ interna, sive mysticum Christi corpus: proinde non dari communionem cum *Ecclesiâ externâ absolutam*, sed solummodò *hypotheticam*, quatenus nimirum Ecclesia *externa* internam repræsentat. Si enim cum Ecclesiâ externâ, in quâ sint hypocritæ, *absolutè* communionem colerem, hoc ipso venirem in partem & societatem hypocrisis. Absoluta & simplex Communio non est nisi cum Christo, & qui in Christo sunt, sanctis. 2. Concedo Donatistis, nullam dari Ecclesiam Christi veram, inter cujus non sit Leges, *non tolerandos esse in suâ communione homines manifestaris vitiis inquinatos*. Sed cum exequutio Legum, in quas veluti conditiones Cœtus Christianus convenit, præcipuè pendeat à *Rectoribus Ecclesiæ* : fac esse inter Ecclesiæ Episcopos, qui quâcunque demùm specie aut obtentu, quorundam non admodùm bonorum hominum vitiis conniveant; quid consilii? An privati sibi mox vindicabunt judicium de singulis actis gestisque suorum Rectorum? An ea reprobantes, se mox separabunt ab eorum & reliquorum Ecclesiæ partium communione? An potius eam hic adhibebunt prudentis judicii moderationem, ut Episcopos sive Rectores non admodum bonæ notæ & vitiis quibusdam conniventes ad tempus ferant, si res hactenus ad extrema non venerit, & meliorem rerum statum, Deo providente, patienter exspectent? Posterius hoc consilium prudentia Christiana probat: prius tantam pareret σύγχυσιν, ut in omnibus Christiani nominis cœtibus summa imis omni tempore miscerentur.

XXXII. Quod si mihi concedatur: & concedent certè quotquot in suo de hac re judicio sanam consulent

ratio-

rationem: negari non poterit, *Communionem externam* Christianorum esse *Hypotheticam* non *Absolutam*. Absolutam enim Communionem non profitentur Christiani nisi cum *mystico Corpore Christi*. Cum iis enim, & iiscum solis, *unum* faciunt *corpus* in Domino. In Cœtibus autem externis Christiani nominis cum latere possint hypocritæ, & sæpè etiam tolerentur mali, cum quibus nulla mihi est communio: locum habere non potest nisi *communio hypothetica*. hoc est, profiteor *communionem* cum Rectoribus & partibus singulis Ecclesiæ cujuscunque *externæ*, cui adscriptus sum, non *absolutè*, sed *quatenus* conditiones verorum Christianorum præstant & implent. quod cum sæpè soli Deo notum sit, suspendo hic judicium, & nullam intereà iiscum celebro *communionem* nisi *conditionatam*; cætera relinquens judicio Christi errare nescio.

XXXIII. Mirandum verò summoperè est, Augustinum, qui multa nobis in hac disputatione concedit, & hypotheses sibi de Ecclesiâ finxit, Donatistarum illis prorsus oppositas, verè tamen statuisse *quoddam genus Absolutæ Communionis Christianorum Exterioris*: quod in disputatione contrà Donatistas omnes ejus summas conturbavit. Benè hactenus tenuit Augustinus, duplicem esse Ecclesiæ faciem Interiorem & Exteriorem; in Ecclesiâ exteriore hypocritas latere posse; & *malos* sæpè à privatis ex prudentiæ consilio tolerandos esse. tum etiam, cum *malis*, qui sunt *in Ecclesiâ*, non *de Ecclesiâ*, (quæ ipsius † Augustini distinctio est:) sanctis propriè non esse communionem. Defendit nihilominus per errorem, 1. Inter attributa *Internæ Ecclesiæ*, mystici Corporis Christi, esse *Catholicismum externum*. h. e. Internam & veram Ecclesiam

† Lib. de Unit. Eccles. Cap. IV. & De Baptiz. contra Donat. Lib. VII. Cap. LI.

siam Christi, secundum faciem suam exteriorem, magnam semper in Mundo facere multitudinem hominum, per omnia orbis climata divisam; & si fortè eveniat, ut hæreses aut schismata in Ecclesiâ nascantur, Deum suâ curaturum providentiâ, ut *major pars hujus Ecclesiæ externæ* in veræ fidei professione sit perstitura, quæ proinde tanquam nomine & re ipsâ *Catholica* facilè à Cœtibus Schismaticis aut Hæreticis sit distinguenda. 2. Ab hac *Ecclesiâ Catholicâ externâ*, ut eam nunc descripsimus, neminem se absque discrimine salutis posse separare. extra illius enim communionem neminem servari, non magis quam Diluvii tempore salus externa haberi poterat extra Arcam Noæ. Cujus sententię consequens est, omnes Christianos, si servari cupiant, cum hac Ecclesiâ Catholicâ Externâ *absolutam* colere debere *communionem:* proinde nullo unquam sub obtentu secessionem ab hac Ecclesiâ instituendam esse, etiamsi fortè magnam contraxerit labem.

XXXIV. Sed omninò erravit hic Vir Doctissimus in explicando attributo *Catholicismi* veræ Ecclesiæ. Catholicismus est attributum *Ecclesiæ internæ*, hoc sensu, quod Regnum Christi spirituale nulli certo loco aut Genti adstrictum omnes capiat cujuscunque ordinis & conditionis homines, qui fidem Evangelii cum puro animi sui affectu suscipiunt. Sed quis docuit Augustinum, *Catholicismum* ejusmodi *exteriorem*, quo Ecclesia maximam complectitur hominum multitudinem, per omnia loca orbis terrarum diffusam, esse *χαρακτηρισμὸν veræ Ecclesiæ?* Prophetiis enim *de amplitudine Regni Christi*, quas Augustinus in hunc scopum adducere solet, suum potest abundè constare implementum, etiamsi fortè Ecclesia omni tempore & statu Christianismi hoc sensu non sit *Catholica*. Quis enim fidem nobis faciet, aut fecit, externam illam multitudinem profitentium Religionem Christianam secundum

dum maximam ſui partem, ſuorum vitio Rectorum, non poſſe vel infici hæreſi, vel corrumpi moribus? poſſe autem ejusmodi *corruptionem* cum tempore fieri *inſanabilem*? Quod ſi fiat: ut factum eſſe conſtat: quænam illæ ſunt diſciplinæ Chriſtianæ Leges, quæ *meliorem* & ſaniorem partem prohibeant à parte majore infectâ & corruptâ ſe *ſeparare*? Cum enim illi ex præceptis Chriſti & Apoſtolorum non obligentur niſi ad celebrandam communionem cum *Eccleſiâ* Chriſti *verâ*; *vera* autem *Eccleſia* dici non poſſit Cœtus hominum, cui vitium adhæret mortiferum & inſanabile: ipſa ratiò jubet illorum deſerere communionem, quibus uniri nec vis nec potes in Chriſto, cujus communio omnis fraternæ communionis Chriſtianorum fundamentum eſt. Quod ubi Auguſtinus negat: ut facit in * *Libro tertio* adverſus Parmenianum, & alibi: infeliciter adverſus Donatiſtas diſputat. *Catholiciſmum* nimirum, qui eſt attributum Eccleſiæ *internæ*, quo ſenſu illud expoſuimus, applicuit ad Eccleſiam *externam*, atque adeò eatenus attributa *internæ* & *externæ* Eccleſiæ inter ſe confudit. ex quo diſcrimine non obſervato omnes ferè profluxiſſe errores, quos Pontificiæ ſectæ homines in hac parte Doctrinæ Chriſtianæ committunt, diligentur notavit Claudius †, quem in ſuperioribus cum honore appellavimus. Pontificii enim verè, Auguſtini hanc ſequuti

* Lib. III. Cap. II. † Claudii verba merentur hic latinè legi ex Tom. II. Defenſ. Reformat. Part. III. Cap. I. Eccleſia poteſt conſiderari, aut cum χέσει ad ſtatum ſuum interiorem, quatenus eſt Corpus Chriſti Jeſu myſticum, ſocietas ſolorum verè credentium, & electorum Dei, abſque permixtione hypocritarum & mundanorum hominum, tota pura, ut Deo obverſatur; aut cum reſpectu ad ſtatum ſuum exteriorem, quatenus eſt ſocietas, quæ unam profeſſa Religionem complectitur magnum ſatis numerum mundanorum & hypocritarum, qui nequaquam pertinent ad myſti-

quuti sententiam, († quæ tamen, ut idem ille Vir Doctus demonstravit in aliis non paucis ab ipsorum hypothesibus recedit:) *absolutam* urgent communionem cum *Ecclesiâ Catholico-Externâ Visibili*, quam supponunt esse *Romanam*: & omnem separationem, quâ à communione Ecclesię Romanæ disceditur, proscribunt ut *schismaticam* & *hæreticam*: & in hac hypothesi fundant damnabilem & verè impiam tyrannidem, quam in omnes exercent Christianos, qui à Romanâ superstitione & communione abhorrent.

XXXV. Cum igitur sententia utraque tam Donatistarum quàm Augustini tot involvat difficultates & absurda de *Communione Christianorum Absolutâ*: nihil restat, nisi ut *Externam Communionem*, quæ inter Christianos intercedit & colitur, faciamus *Hypotheticam*, tanquam quæ sub *hypothesi* aliquâ ineatur & celebretur; adeo ut si hypothesis illa cum tempore deficiat, aut erronea deprehendatur: se, salvis Christianæ disciplinæ Legibus, ab ejusmodi communione possint *separare*.

XXXVI.

mysticum Christi Jesu Corpus, nec Ecclesiæ nomine insigniuntur nisi secundum externam speciem. Hæc distinctio nimis est evidens, quam ut prolixè probari debeat, nec ipsi etiam Adversarii nostri nobis de eâ controversiam movent. Nihilominus tamen non cessant in omni suâ disputatione hos duos Ecclesiæ respectus confundere. Nam quando de promissis Dei agitur, quæ Deus Ecclesiæ facit de perpetuitate Ecclesiæ, quæ referenda ab ipsis essent ad Ecclesiam internam, sive mysticum Christi Jesu Corpus, referunt ea ad Ecclesiam externam, hypocritis & mundanis permixtam: & quando quæsitio instituitur de officiis, ad quæ Christiani per mutuam communionem obligantur: loco quo ea referre deberent ad Ecclesiam externam, sive permixtam, referunt ad Ecclesiam internam, ut pura absque labe mortiferâ Deo obversatur. ET VERE DICIMUS, HANC CONFUSIONEM FONTEM ESSE OMNIUM ERRORUM, ET FUNDAMENTUM OMNIUM SOPHISMATUM, QUÆ IN DISPUTATIONE DE ECCLESIA COMMITTUNT. † Tom. II. Part. III. Cap. IV.

XXXVI. Et quidem cum omnis *Communio*, quæ inter Christianos externè colitur, vel sit *privorum* cum *privis*, vel privorum Credentium cum *Cœtu*, quà tali, cui sub certis Legibus & conditionibus adscribuntur: Primò hic suppono, privos cum privis vix posse colere communionem nisi *hypotheticam*. Sit enim qui se Christianum esse dicat, qui eandem mecum profiteatur fidem, qui se moribus etiam & instituto vitæ tanquam Christianum commendet, qui officia mihi charitatis exhibeat qualia à Christiano homine expectes: quis fidem mihi faciet, vel quo tandem ex indicio non fallaci convincar, illum verè talem h. e. Christianum, esse, & quos simulat mores, ex puro animi affectu, non ex hypocrisi, proficisci? Quis enim hypocrisin & animi dolum à vero animi affectu certò discernat, nisi Deus? Fateor equidem ex commercio familiari & longioris temporis posse qui spirituali præditi sunt διακρίσει judicium hic ferre de quorundam statu plusquam probabile: sed necessitudo illa inter paucos tantum constare potest & multa intereà temporis nos latere, de quibus nemo præter Deum certò potest judicare. Intelligo intereà officii mei esse, cum nemine Christiano rescindere communionem, quandiu professione & moribus se ut Christianum mihi commendat. Ουδεὶς γὰρ χριςιανὸς πονηρὸς ἐι μὴ ὑποκρίνεται τὸν λόγον, *Nemo enim Christianus malus est, nisi per hypocrisin speciem fallat:* ut optumè † Athenagoras.

XXXVII. Ut autem *Communio Privorum* cum *Privis* vix aliter quàm *hypotheticè* colitur: sic omninò etiam *Communio Externa* cum *Cœtu Publico Christianæ Professionis* hominum, non prorsus est *absoluta*, sed *hypotheticè* à me initur & colitur. Nimirum adjungo me huic vel illi Cœtui Christiano, cujus professio & disciplina mihi placent,

 sub

† Legat. p. 4.

ſub hac *σχέσει* vel hypotheſi, *quatenus* Eccleſia illa particularis partem facit *Eccleſiæ internæ*, h. e. *myſtici Corporis Chriſti*. Eccleſia *Interna*, ſive *myſticum* Chriſti Corpus, ſola eſt *vera Eccleſia*, ut Auguſtinus optumè multis locis docuit. *Externa* verò *Eccleſia* non dicitur *Eccleſia* niſi cum reſpectu ad *internam*; nec eſt *Eccleſia*, niſi ſub hac *σχέσει* & hypotheſi. Cum itaque mihi propoſitum ſit, *abſolutè* nullam habere & colere communionem niſi cum *Chriſto* & *Corpore* ejus *Myſtico*; & ego plus quàm probabili judicio colligam, hunc vel illum Cœtum particularem, cujus pura eſt fidei profeſſio & diſciplina viget, ita inſtructum factumque eſſe, ut in ſinu ſuo veros Chriſtianos alat; conſilium capio me illi Eccleſiæ adjungendi. Quod quidem non facio *abſolutè*, acſi omnes & ſingulas illius Eccleſiæ partes cenſerem relatas eſſe in album electorum Dei; ſed *hypotheticè*, *quatenus* illa Eccleſia partem facit myſtici & veri Corporis Chriſti. Cum hypocritis enim & malis, quos in ejusmodi Cœtu prorſus non deeſſe facilè præſumo & video, nulla mihi eſt communio. quæ ipſa quoque Auguſtini doctrina eſt. Sive igitur preces fundam cum illo Cœtu, ſive myſticam cum eo & ſymbolicam in Cœnâ celebrem communionem, ſive veniam in partem regiminis, aut conſiliorum ejusmodi Cœtus: nullum mihi cum eo eſſe profiteor commercium, niſi *quatenus* in illâ Eccleſiâ ſunt *ſancti*, qui ſoli *veram* faciunt *Eccleſiam*, & *myſticum Corpus Chriſti*.

XXXVIII. Nec video eſſe quod huic ſententiæ obſtet, niſi fortè alicui videri poſſit, admiſsâ hypotheſi de *Conditionatâ Chriſtianorum Communione* vincula Chriſtianæ Societatis nimis laxari. Si enim in Cœtibus Chriſtianis nulla obtineat *Communio* niſi *hypothetica*: videor cum quibuscunque ferè Cœtibus Chriſtiani nominis, etiamſi quàm multos fortè contineant hypocritas & impuri

puri

puri animi homines, colere posse commercium, salvâ & integrâ conscientiâ. Facile enim ex hypothesi meâ dictu erit, nullam me cum ejusmodi Coetibus colere communionem nisi σχετικὴν & conditionatam; *quatenus* nimirum in illis Coetibus pauci fortè numero supererunt boni & integri animi homines, cum quibus unum facio Corpus in Domino. Ego verò prorsus respuo hoc ἀκόλουθον; & nihil minus agere velim quam solvere vincula interioris amicitiæ & necessitudinis, quibus Christiani homines inter se devincti sunt, aut licentiæ ineundarum cujuslibet generis Communionum indulgere. Suppono itaque, Christianos homines omnes ad id obligari per Legem Christi & rationis, ut in eligendis societatibus, quibus se adjungant, circumspectam adhibeant prudentiam: proinde nulli coetui Christiani nominis se facilè adscribi patiantur, nisi quem præsumere possint ex ratione probabili quàm plurimos complecti optumę notę & characteris homines, qui partem faciant mystici Corporis Christi. Cum enim Christianus homo id solummodò intendat, ut per Ecclesiam Externam se uniat *Ecclesiæ internæ*, h. e. Corpori Christi: scopo hoc suo excidet, nisi prudenti usus judicio Coetus eligat *purissimos*, &, quantum conditio permittit hujus rerum status, *graviora maculâ & labe vacuos:* in quibus videre possit speciem *veræ & ornatæ sponsæ Christi.* Sed cum pauci Coetus Christianorum illius sint notæ, vitio maximè neglectæ disciplinæ; & non conducat rei Christianæ, ut homines *privi* ob qualiacunque scandala identidem se à fratrum suorum communione separent, sed tantum dent charitati & tolerantiæ, quantum possint: nihil superest nisi ut in ejusmodi casibus cogitent, se cum Coetu illo, in cujus versantur societate, non iniisse & celebrare *Communionem Absolutam*, sed *Hypotheticam.*

XXXIX. Poterit autem ſententia hæc noſtra, hactenus adſtructa & illuſtrata ſe commendare variis, quæ ex illâ eliciuntur, *conſectariis* magni uſus in omni diſputatione, quæ de Eccleſiâ agitatur cum Pontificiæ ſectæ Doctoribus: nunc ſolummodò ſtrictim notandis & recenſendis, & quidem, 1. Si *Communio exterior* cum Cœtibus Chriſtiani nominis non *abſolutè*, ſed *hypotheticè* colatur cum reſpectu ad *Eccleſiam internam:* licitum eſſe poſſe veris Credentibus *ſe ſeparare* à communione *Cœtuum Externorum*, in quorum ſocietate hactenus vixerunt, in gravi caſu non *doctrinæ* tantum per hæreſin infectę, (quod omnes concedunt:) ſed & *corruptionis* prædominantis *morum*, quæ cœtum ejuſmodi invaſerit. Pone, magnam Chriſtianorum multitudinem, per ampliſſimum tractum orbis terrarum diffuſam, & in plures cœtus particulares diviſam, labem contrahere in doctrinâ, cultu, aut moribus inſanabilem: licebit utique mihi *integrâ conſcientiâ* me ſeparare ab illius Eccleſiæ communione, cum quâ hactenus non colui *Communionem Abſolutam*, ſed *Hypotheticam*. Quando enim me adjunxi ejuſmodi *Cœtui Externo*, non inivi ſanè illius communionem, niſi *quatenus* me per illam Eccleſiam unire poſſem *vero Corpori myſtico Chriſti:* quod cum videam me conſequi non poſſe in Communione hominum ſuperſtitioſorum & carnalium; ratio ſuadet jubetque illorum deſerere communionem. Quod tamen nunquam faciendum, niſi extrema nos ad id egerit neceſſitas. 2. Qui ſe *ſeparat* à Communione aliorum Cœtuum Chriſtianorum, ſe ab iis ſeparare non *abſolutè*, ſed *reſtrictè*, & *conditionatè*, quatenus Eccleſia ejuſmodi in labe & vitio eſt. A meliore enim parte, quæ fortè in eâ reſidua eſt, me hactenus non ſeparo. Quæ ſola & unica poteſt eſſe cauſſa, quod *Baptizmum*, in ipsâ Pontificiâ Eccleſiâ, à quâ ſeceſſionem fecimus, adminiſtratum,

non

non repetamus. Si enim ἁπλῶς *ſimpliciter* & *abſolutè* nos ſeparaſſemus ab illius *Communione:* baptizmus Pontificii hominis, in noſtram tranſeuntis communionem, eſſet repetendus. quod tamen uſu apud nos non obtinet. Separavimus nos ab errore, ſuperſtitione, & labe Eccleſiæ Pontificiæ, & à communione omnium illorum, qui & *quatenus* illis vitiis patrocinantur; ſed ſi qui fortè in Cœtibus Eccleſiæ Romanenſis ſupereſſent, qui animo averſantes ſanguinaria Rectorum ſuorum conſilia, & craſſam illius Eccleſiæ ſuperſtitionem atque idololatriam: imbuti verò præjudicio Catholiciſmi illius Eccleſiæ, ſe ob hanc judicii ſui imbecillitatem hactenus non audeant ſeparare ab illius Eccleſiæ communione, licet de cætero erga Religionem puriorem benè affecti ſint: ab iis certè & illorum *communione myſticâ* nos minimè ſeparavimus, nec ſeparare voluimus, quippe unum cum iis facientes corpus in Domino. Utique talis eſt *ſeparatio*, qualis *communio:* cum contraria ſe mutuo illuminent: ut adeò hypotheticæ Communioni hypothetica quoque & reſtricta opponatur ſeparatio. 3. Fieri poſſe, ut in *Communione Eccleſiæ*, quæ multos habet hypocritas & pejoris notæ homines, à quibus tamen prudentia Chriſtiana vetat ſeceſſionem facere, ſalutem conſequar æternam: quia me illi Eccleſię non adjunxi *abſolutè*, ſed *reſtrictè*. 4. Non venire me in communionem criminum, à privis Eccleſię membris commiſſorum, quibus Rectores Eccleſię nimis indulgenter connivent, ſi ipſe labe & vitio purus ſim. Non enim ingreſſus ſum Eccleſiæ communionem, niſi quatenus *ſancta* eſt, & *ſanctis conſtat.* De reliquis, niſi res ad extrema vergat, Rectores Eccleſiæ rationem reddent Chriſto die noviſſimo. 5. Poſſe dari Eccleſias Chriſtiani nominis, cum quibus *externè* non colimus communionem Menſæ Sacræ, in quibus nihilominus agnoſcamus veros dari Chri-

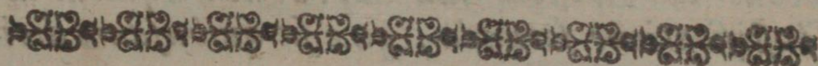
ſtianos, qui partem faciant myſtici Corporis Chriſti, quales omninò dari credimus in Cœtibus Eccleſię Græcę, Mennonitarum, Remonſtrantium, & Auguſtanæ Confeſſionis Fratrum, quos ſolos exempli cauſâ nunc allego. Externa enim Chriſtianorum Communio ob varias rationes, quas prudentia Veteribus Chriſtianis ſuaſit, ad arctiores limites reſtringitur quam interna: ut adeò ſi nos à quibuſdam aliis Cœtibus *externè* ſeparemus, id ſolummodò *hypotheticè* & *reſtrictè* fiat cum reſpectu ad illos in Doctrinâ aut Cultu errores, quos fugimus & averſamur: cætera relinquentes judicio Chriſti. Abſurda enim verè Veterum fuit ſententia, in Eccleſiis pluribus per ſchiſma ab invicem diviſis, *unam* tantum *dari*, in cujus communione obtineri poſſit ſalus. Denique 6. Ex hac noſtrâ ſententia facilè ſolvi poteſt ænigma, quod Pontificiæ ſectæ Doctores frequenter nobis objiciunt, an Eccleſia illa, à cujus communione majores noſtri ſuperiore ſeculo ſe ſepararunt, fuerit *vera* vel *falſa?* Reſpondebimus enim, *abſolutè* nec fuiſſe Eccleſiam veram nec falſam: ſed *reſtrictè* ſub diverſis reſpectibus & *veram* & *falſam*. *Veram* cum reſpectu ad meliorem partem, quæ illius hactenus non deſeruerat communionem; *falſam* cum reſpectu ad majorem partem, in quâ verus Chriſtianiſmi ſenſus extinctus erat.

XC. Huic verò noſtræ Doctrinę eatenus conſentit Auguſtinus, quatenus paſſim in Libris ſuis adverſus Donatiſtas tenet, & defendit, cum *privis Chriſtianis* nullam coli communionem niſi reſtrictam, & conditionatam. Veram enim Eccleſiam facere ſolos ſanctos. Bonos non venire in participatum vitiorum & criminum, quæ à malis perpetrantur. Tantum in eo Vir Doctus hallucinatus eſt, quod cum toto *Cœtu* Chriſtianorum *Externo Catholico* celebrari voluerit communionem *Abſolutam*, nunquam

quam ſolvendam. Sic itaque exertè † adverſus Parmenianum: *Cum quiſque impeditur ab Eccleſiæ congregatione malos homines ſeparare, ſi ex ſe ipſo auferat malum,* NON IIS CORDE MISCETUR, *atque ita ſpiritualiter non ſolùm conjungitur bonis, ſed etiam ſeparatur à malis.* Similia habet adverſus *Petilianum*, & de * *Unitate Eccleſiæ:* quibus deſcribendis ſuperſedemus, quia horum jam ſatis eſt.

Δόξα τῷ Θεῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ
τοῦ Κυρίου ἡμῶν.

† Lib. III. Cap. I. X. Lib. II. Cap. CVI. CVII. CVIII. * Cap. XX. ſub finem.

Annexa Reſpondentis.

I.

Ἐπίγνωσις primus eſt Religionis Actus: γνῶσις in Religione ſupponitur.

II.

Synedrium Hieroſolymitanum, vel Pontifex Maximus ſub OEconomiâ Vet. T. non erant infallibiles Judices Dogmatum Religionis.

III.

Dei naturam qui nobis ignotam eſſe aſſerunt, non Conſcientiæ minus quam Scripturæ obloquuntur.

Per

I V.

Per Angelum illum, qui in Hiſt. V.T. ut v. g. Gen. 16. Gen. 31. Exod. 3. Jeſ. 63. *aliiſque ejuſdem generis locis memoratur, omnino Divinam aliquam intelligimus* ὑπόστασιν, τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ.

V.

Eundem putamus eſſe Ἀρχάγγελον, *cujus Scriptura meminit.*

V I.

Jacobus in Epiſtola ſua Cap. 2. *non loquitur de Juſtificatione ſecunda, quæ ſic quibuſdam dicitur, ſed prima.*

V I I.

Non eſt probabile, Chriſtum apud Matthæum Cap. 24. *tantum deſcribere voluiſſe fata rerum gerendarum ante ſubvertendam Hieroſolymam.*

V I I I.

Sub OEconomia Nova nullum datur Fœdus Externum, nulla Sanctimonia externa, nulla Eccleſia externa, abſolutè ſic dicta.

I X.

Deus Adamo in ſtatu integritatis nullum de Sabbatho hebdomadali celebrando mandatum dedit.

F I N I S.

IN HONOREM

ORNATISSIMI JUVENIS

MAURITII STANSII,

Cum publice Theſes de *Communione Sanctorum* defenderet.

Miror. quid video ? quis tam juvenilibus annis
Publica tecta ſubit, ſacrataque pulpita ſcandit?
STANSIUS ecce venit, celebri ſpectante coronâ,
Ardens quem ſtudium, facilis facundia linguæ
Nobilis ingeniique beant quem larga ſupellex.
Hæc etenim prohibent longum latitare ſub umbrâ
Egregium juvenem, ſtimulat quem calcar honoris.
Fortiter ille igitur celebri Ductore VITRINGA,
(Qui cluet illuſtris, quà Sol utrumque recurrens
Adſpicit Oceanum, Doctis dum laus ſua reſtat)
Miles ut intrepidus Phœbi ſacra prælia tentat;
Sicque iterum noſtrum pugnax fit arena Lycæum.
Et ſua dum vernans pubertas conſerit arma,
MAURITIUS valide contraria ſpicula frangit;
Victor ovanſque redit Docti ſe nomine jactans.
Sic ſua non ſtudiis, non factis præmia deſunt;
Artibus ingenuis ſed gloria quæritur ingens.
Æthereis igitur ſtudiis intendere mentem,
Et, quo cœpiſti, pergas incedere curſu;
Inque tuo pietas candat ſe pectore totam.
Sic reliquis aderit cæptis Deus ipſe benignus;
Sic patriæ, pia ſic charæ deſideria Matris
Implebis; ſemper poſthac eris ipſe beatus.

I. FRANCKEMA.

EIDEM.

Quid juvat Herculeos perferre legendo labores
Et mentem miris exagitare modis?
Quid juvat & multas animum coluiſſe per artes,
Scire quid Argivi, doctaque Roma ſonant?
Si, tibi quid valeant humeri quid ferre recuſent
Non ſit Pieridum res ea nota Choro.
STANSIUS hoc reputans animo de Ponte Cathedræ
Oſtentat genii ſplendida dona ſui.
Huic igitur mea Muſa vovet, quod cernis, amoris
Pignus, & ingenii dona puſilla mei.

Hæc volante calamo poſuit

JOHANNES BEUCKER,
Hiſt. Eloq: & L. L. Stud.